m
itut d' Estu
Catalans

1.

GEÒRGIQUES

Institut d'Estudis Catalans
Secció Filològica.
Publicacions.

ELS IV LLIBRES DE LES

GEÒRGIQUES

DE PUBLI VIRGILI MARÓ

TRADUCCIÓ EN VERS PER
MN. LLORENÇ RIBER

(Premi de Filologia de l'any 1918)

Institut de la Llengua Catalana

Impremta Elzeviriana - Borràs, Mestres i C.ª - Carrer Torres Amat, 9

LLIBRE PRIMER

Exposició de tot el poema.

Ço qui fa l'alegria de les messes,
sota quin signe cal girar la terra
i a l'om, Mecenas, maridar la parra;
quina és dels bous i dels ramats la cura
i quin l'esment de les abelles parques;

Invocació.

començ des d'ara de cantar. Vosaltres,
llànties del món claríssimes, o Líber,
Ceres divina!, qui porteu llisquívol,
des del cel, l'any, si fou per mercè vostra
que la terra mudà en espiga rica
l'aglà de la Caònia, i l'Aqueloüs
mesclà l'aigua amb el suc de la verema
trobat novellament! Vosaltres, Faunes
(divinitats amigues dels pagesos),
veniu ensems i amb pas gentil de dansa,
Faunes i verges Dríades, puix vostres
ofrenes cant! I tu, pel qual ferida
del gran trident, la terra primerenca
un bell cavall eguinador infanta,
Neptú! O Pan, habitador de selves
per al qual tonen en ramada blanca
tres cents vedells els pasturatges grassos
de Ceas; Pan, bon guardador d'ovelles:

deixa els salts de Liceu i els bells boscatges
patris, i vina, si el Menal enyores,
o propici Tegeu!, i tu, Minerva,
qui fores trobadora de l'oliva;
i el donzell qui inventà la corba arada,
i tu qui duus desarrelat un tendre
xiprer, Silvà: déus i deesses totes
als quals pertany ésser dels camps defensa
i sense cap sement les brulles noves
nodriu i trameteu del cel la pluja
als sembrats, llarga i esfilagarsada!
I també tu, i abans que tots, o Cèsar!,
que no sap hom quin sobirà concili
de déus t'haurà: ¿voldràs la senyoria
de les ciutats, la cura de les terres;
que tota la mundana rodonesa
et reconegui, coronant-te els polsos
de murtra maternal, autor de messes
o bé senyor de climes? ¿Déu del pèlag
immens seràs, per ço que sols adorin
els mariners ton numen i et serveixi
l'última Thule, i que te compri Thetis
per gendre al preu de totes ses onades?
¿T'afegiràs tal volta, nova estrella,
als mesos estivals i peresosos,
en l'espai que s'eixampla entre Erigona
i entre les Queles qui la ressegueixen?
Per tu l'Escorpí ardent estreny sos braços,
i el lloc del cel que ell usurpà, massa ample,
ja abandona per tu. Quisvulla sies
(i no t'esperi per rei seu el Tartre

ni te venci jamai aquella dura
cobejança de ceptre, ja se sia
que admiri Grècia sos vergers elisis,
ja se sia Prosèrpina no vulgui
retornar a sa mare qui l'enyora),
dóna curs fàcil prosperant l'audàcia
de mos intents, comença d'inspirar-me
compartint la misèria dels pagesos
ignorants del camí, i ja des d'ara
a pregueres humanes acostuma't

El temps de
rar.

En bell temps de pascor, quan la congesta
se fon al cim de les muntanyes blanques
i el terròs se desfà a l'alè del Zèfir,
comenci el bou llavors ja de bona hora
a panteixar sota la corba arada,
i gastada pel solc la rella brilli.
Del llaurador avar només aquella
rota combla el desig qui dues voltes
sentí el sol, dues voltes la hivernada:
l'immens esplet li esquerdarà la sitja.

Els aeres dife-
nts de cada ter-
i els diferents
lets.

Però, abans de què trenquem amb ferro
goret no conegut, ens cal conèixer
el clima variat i la natura
del camp i son conreu, i ço que ama
cascuna regió, ço que rebutja.
Ací els sembrats i allí els raïms se crien,
i allà s'hi fan els bells manyocs de fruita;
aquí el gram no sembrat floca i verdeja.
¿No repares que el Tmolus ens envia

l'aroma del safrà, i l'Índia el vori,
i els molls Sabeus reïnes vaporoses?
Mes són els Càlibs nus qui ens donen ferro,
ferum d'almesc el Pont, l'Epiros palmes
per olímpiques eugues vencedores.
Aquestes lleis i aliança eterna
imposà la Natura a les contrades
en dies primitius, quan per les terres
ermes Deucalió va llançâ els còdols
d'on nasqueren els homes, raça dura.

Fes, doncs, que als primers mesos de l'anyada
els bous potents girin la terra pingüe,
i que l'estiu qui aixeca pols recogui
amb sol cremant l'estesa dels terrossos.
Si tant és que la terra no és fecunda,
bastarà esgarrapar-la amb un solc tènue
tan aviat com es demostri Arcturus:
allà, per ço que l'herba viciosa
no ofegui el blat; aquí, perquè no deixi
la sorra estèril la humitat escassa.
Deixa també que en anys alterns reposi
la terra que hages tosa de les messes,
i que el camp indolent s'endureixi;
o sembraràs, quan se trasmudi el signe,
la xeixa rossa a on abans alegre
sonava el cascavell de les bajoques:
adés collisses magre esplet de vesses,
adés hages criat les canyes frèvols
i les mates sonores garrigoses
del trist llobí. A saber has que crema

i agota el camp del lli la sembradura,
i l'agota l'esplet de la civada
i els cascalls amarats de son letea.
Mes és retent la sembradura alterna
tostemps que greu no et sia al camp estèril
donar greixor de femta llecorosa
i escampar per les terres espletades
núvols pàl·lids de cendra: així reposen
també els camps si hom muda de collites;
ni ingrates són les no llaurades terres.

diferents
del camp.

També sovint aprofità als estèrils
camps calar foc i amb espetec de flames
cremar el lleu rostoll: adés ço sia
que del foc prengui el camp forces ocultes
i pàbul llecorós; adés tot vici
del camp sia recuit per la flamada
o que en transpiri la humitat inútil;
o sia ço que l'escalfor afluixa
els espiralls ocults i arcanes vies
per a on munta a l'ull del brull la saba;
o l'endureix i tanca les clivelles,
per tal que la roïna ni la calda
potent del ràpid sol no la recremin,
ni l'alè fred i penetrant del Bòreas.
Aquell farà al goret bona millora
qui amb rastrells trenqui l'ociosa gleva
després la cerni amb un canyís de vímets:
de l'alt Olimp no el mira, no, debades
amb amorosos ulls la rossa Ceres;
i també aquell qui, tot regint l'obliqua
arada, torna a rompre l'ampla esquena

del camp que va llaurar una altra volta,
i esquinça les entranyes de l'artiga
imperant sobre la domada terra.
Hiverns clars demanau i humits solsticis,
o agricultors, que amb pols d'hivern s'alegren
els camps, i els blats prenen major ufana.
D'un altre adob no es vantà mai la Mísia
ni el Gàrgar, admirat de ses anyades.
I ¿què diré d'aquell qui, la semença
llençada, ressegueix tota la rota,
esbaltint els terrossos esponjosos,
i després entre els solcs un rec hi porta
i una incessable correntia d'aigües?
Quan en el camp recuit moren les herbes,
vet aquí que al vessant d'una muntanya
il·lumina una font: rodolant ella
murmura i canta entre les pedres llises
i refresca les terres sitibundes
amb l'argent flúïd de ses belles aigües.
I ¿què diré del qui, perquè no es vincli
al pes de les espigues fins a terra
la tija feble, dóna per pastura
la tòria luxuriosa de les messes
quan del crestall del solc just sobreïxen?
¿Què de l'altre qui eixuga les llacunes
d'aigua estancada amb bevedora arena?
De més a més si, en temps incert, de mare
se n'ix el riu i vastament inunda
d'escampat llim tota la rodalia,
de on les tèbies humitats traspuen
i omplen el si baumat de les llacunes.

I no res menys (encara que aquests siguin
treballs d'homes i bous qui l'expertesa
han adquirida de girar la terra)
et pot causar perjui la voraç oca
les grues estrimònies i l'endívia
de fibres amargoses, i tal volta
l'ombra mateixa te pot ser noïble

igen divinal agricultura i s varies arts.

No volgué el mateix Pare que fos fàcil
l'agricolia, i a la primeria
l'art promogué en els camps punyint de cuites
els coratges mortals; ni que llanguissin
els seus reialmes en peresa lenta.
Cap conrador havia, abans de Júpiter
senyorejat el camp, i no era lícit
amb les fites senyar-lo ni partir-lo:
cascú hi cercava ço que li calia;
volenterosa la mateixa terra
sens que ho demanés hom, tot ho donava.
Ell infiltrà el verí en les serpents negres,
volgué que els llops robassin, i que el pèlag
fos commogut per temporals i ondes;
espolsà el rou de mel dels bells fullatges
amagà el foc, i la corrença atura
dels flumicells de vi qui arreu fluïen,
per tal que, meditant, varis usatges
i cascun dels oficis trobés l'home,
i dins el solc cerqués el brull de l'ordi
i el foc dintre les venes de la pedra.
Llavors primerament els rius sentiren
baumats els oms en forma de navilis;
llavors el mariner en nom i en nombre

els estels designà: Plèiades, Híades,
i l'Orsa clara en què es mudà la filla
de Licaó. I trobà hom els llaços
per les feres, i el vesc per enganyar-les,
i amb cans voltaren les esquerpes timbes.
I un altre l'ample riu fer ja amb sa fona;
mar endins aquell altre s'empelega
i les xarxes en treu regalimoses.
Llavors l'escruixidor rigor del ferre,
les dents xerricadores de la serra
(com sia ço que amb cunys els primers homes
varen fendre la llenya esberladissa).
Fou llavors que advingueren les arts vàries.
L'inlassable treball i la fretura
que urgeix els homes tota cosa domen.
Fou Ceres la primera qui ensenyava
els mortals a girar la terra amb ferro
quan ja els aglans mancaven i els arbossos
no daven fruit en la sagrada selva
i ja negava l'aliment Dodona.
El treball als sembrats llavors s'ajunta,
puix ja el rovell se menja les espigues
i s'arrissa en els camps el card estèril;
les messes moren; creix la garriga aspra
de bardanes i abrulls; i en la cultura
dels bells sembrats el singunyol domina
i s'hi dilata la cugula estèril.
I si amb rastell constant ja no repasses
el camp, i si els ocells no en foragites
amb el tro de la tralla, i si no escapces
amb la falç l'ombra de l'obscur brancatge

ni la pluja demanes amb pregueres
ai las! contemplaràs el gran munt d'altri;
infructuosament, i per les selves
consolaràs la fam, batent l'alzina.

sagrades ei-
del conreu.

Ara cal dir quines seran les armes
dels aspres camperols (sembrar sense elles
hom no pogué, ni el blat crescut hauria):
la rella, el roure de la corba arada,
la carreta de Ceres Eleusina,
lenta i rodoladora; les batolles,
els rastells mal-cabals i feixugosos,
carretons i cistells, innobles eines
que de verducs teixí Celeu; canyissos
d'arbosser i el garbell místic de Bacus.
Tu, previsor, de molt abans procura
tenir-ho tot a punt si la divina
glòria del camp t'entrà en l'amor de l'ànima.
Per bell començ, amb força valentíssima,
és aterrat un om de la boscúria
i el vincla hom per fer-ne corba arada.
Des de l'eix al mantí vuit peus s'allarga;
les orelles són dues, i s'ajusten
els dos dentals a la doblada esquena.
El teix lleuger, per fer-ne el jou, hom talla;
hom talla el faig sublim per fer l'esteva
que empeny la rella endins. En la llar penja-ho,
i que el fum ho explori i que ho mascari.

Puc recomptar-te molts dels vells preceptes
si tant és que escoltar-los no refuses

ni et fan peresa les petites tasques.

Com convé que sigui l'era.

Primerament l'era ha d'esser girada,
i aplanada després amb greu cilindre;
d'argila ben tenaç sia la crosta:
no sia cosa que les herbes grellin,
o que es clivelli, per la pols vençuda,
i hi facin niu pestoses bestioles.
Sovint, un ratolí, davall la terra,
bastia son casal, feia son orri;
o els talps sense ulls els caus hi excavaren,
i un gripau fou trobat en les clivelles,
i tot aquell prodigi d'alimanyes
que les terres engendren sense nombre;
i el gran munt de forment, en competència,
van talant el corcoll i la formiga,
qui tem una vellesa freturosa.

Averanys de bona anyada.

Observa així mateix quan en les selves
l'ametller s'emmantella amb tal florida
que se'n vinclen les branques oloroses:
si resten ametllons, hi haurà maina
i un bé-de-Déu de gra, que tu, quan sia
gran la calor, trituraràs en l'era;
mes, si s'esbrava en ombradís i fulles,
el forment serà poc, la palla molta.
Molts conradors he vist que en temps de sembres
la llavor adobaven primê amb nitre,
després li daven negre bany de morques
per tal que en les bajoques insegures
la fava fos més grossa; i ja se sia
que posada en remull en aigua tèbia,

triada d'una en una i esperada
amb ànsia, no res menys degenerava
si cada any no escollia les més grosses
hom amb sa mà i amb tota diligència.
Així mateix, per fat, totes les coses
demanquen i se tornen endarrera:
no d'altra guisa com, el qui remunta
el curs d'un riu amb son esquif, a penes
venç amb els rems la força de les aigües;
i si afluixa son braç, per aventura,
riu avall se l'enduu la correntia.

La variatas i les estacions.

Tant li cal al pagès mirar l'Arcturus
i les Cabrelles i la Serp lluenta
com a aquells qui naveguen vers la pàtria,
per les goles ostríferes d'Abydos,
a través d'ondes i de ventegades.
Quan la Libra hagi fet iguals les hores
del vetllar i el dormir, partint la terra
meitat entre claror, meitat entre ombra;
agullonau els bous, sembrau els ordis,
o llauradors!, fins que la pluja portin
les boires, a ramats, pasturadores.
Llavors és hora de colgar dins terra
el lli fibrós i el bell cascall de Ceres;
és temps d'estar enclí damunt l'arada
quan és eixut el camp i l'aigua penja.
La primavera és temps de sembrar faves;
aquesta és la saó perquè te rebin
els putrefactes solcs, alfals de Mèdia;
i del pan's la cura anyal retorna,
quan el Taur blanc amb ses daurades banyes

obre el portal de l'Any i, estel sinistre,
cedint a poc a poc, el Ca s'oculta.
Però si tens la terra aparellada
per les esponeroses formenteres
d'on fa el pa l'hom, atent a les espigues
ans que als solcs donis la sement deguda,
ans que confiïs a l'avara terra
l'esperança de l'any: primer s'amaguin
a ton esguard el chor de les Atlàntides
i l'estel fulgurant de la Corona.
Molts començaren ans que es pongués Maia,
mes l'esplet esperat fou va d'arestes.
Si et plau el vil fesol, si et plau la vessa
ni et desplau la llentia egipciana,
senyal clara et darà perquè les sembris
Bootes inclinat cap a la posta:
la sembra allarga fins a les glaçades.

Els signes del Zodíac.

El món per dotze signes senyoreja
el Sol daurat. Tenen el cel cinc zones,
de les quals una és roenta sempre
de sol, per son caliu sempre torrada;
en sos extrems, a destra i a sinestra,
la cinyen altres dues, eriçades
de glaç ceruli i tenebroses pluges;
i, entre elles, altres dues se'n dilaten
que els trists mortals han per mercè divina,
i un camí fou obert, entre les dues,
per on obliquament l'orde dels signes
anés voltant. Tant com el món s'adreça
àrduament vers les rifees timbes

i l'Escítia, altre tant també s'acala
vers els austres qui bufen de la Líbia.
Aquest pol per nosaltres és alt sempre,
mes el veuen davall l'Estígia fosca
i les jussanes Ombres infernades.
Amb un meandre sinuós rellisca
al bell entorn d'aquí la Serpent màxima
a manera d'un riu, entre les Orses,
les Orses fredoliques, paorugues
de mullar el peu blanc dintre del pèlag.
Allà, segons diu hom, o la nit sempre
hi és tràgicament silenciosa
i s'hi acumula densa la foscúria,
o bé l'Aurora, esquiva de nosaltres,
a son retorn els fa present del dia;
quan a nosaltres l'Orient ens brufa
amb l'alè fresc de sos cavalls fogosos,
allà l'estel del Vespre s'enrojola
i encén les flames de la nit sorrera.
Per aquí, en cel dubtós, podem preveure
les tempestats; per aquí els jorns de sega
i el jorn de sembradura, i quan convingui
temptar amb rems la mar, llisa com marbre,
i el temps millor per les navals batalles
i el temps millor per aterrar pinedes.
No és en va que especulam la posta
dels signes, ni tampoc la llur naixença,
ni l'any partit en quatre temps diversos.

tasca del bon
ès, en jorns
josos i festius.

Si de vegades una freda pluja
destorba el llaurador, avinentesa
tindrà de fer ben moltes altres coses

que en el bon temps voldria tenir fetes:
acera la dent dura de l'obtusa
rella el bon conrador; buida les soques
i en fa batells, i senya les ovelles;
mesura el gra; aquell esporga estaques
o forques fa de dos forcalls i adesa
estalons per les parres insegures,
o amb vímets prims trena cistelles fàcils.
Torrau ara el forment a la flamada;
ara és el temps de moldre'l en la pedra.
I vol també la santa llei que algunes
tasques hom exerciti en festius dies:
mai ha vedat religió ninguna
menar l'aigua pels recs, ni de bardissa
revoltar els sembrats, parar llaceres
als ocells, calar foc a les espines,
ni banyar les ramades beladores
en aigües decorrents i saludables.
Moltes vegades el pagès carrega
de camperoles fruites o bé d'oli
l'esquena del ruc lent, i, agullonant-lo,
retorna de la fira amb una mola
de pedra o un gran pilot de pega negra.

Les influències de la Lluna i la rebel·lió dels Titans.

No tots els dies que la Lluna dóna
són bons per tos treballs: del quint esquiva't,
que en dia quint les Fúries i l'Orc pàl·lid
hagueren naixement. Llavors la Terra
en part infande deslliurà de Ceo
i de Japet i Tifoeu horrible,
i de tots els germans qui es conjuraren
per esquinçar el cel (ja cal que ho sàpies).

Tres voltes intentaren posar l'Ossa
damunt el Pelió, i damunt l'Ossa
capgirà el verd Olimp; i tres vegades
el Pare, amb llamps fulmina i enderroca
l'acaramullament de les muntanyes.
Mes el dia setè i el desè dia
són benastrucs per fer planters de vinya
i per aregar bous, per ordir tela;
i el novèn dia, qui de furts preserva,
és el millor per començar la ruta.
Moltes de tasques en la nit glaçada
se fan més bé, o quan l'Aurora arrosa
la terra de sol fresc i de rou tendre:
millor de nit les volanderes palles
seran segades i les prades seques,
puix que el ruixim del serení mai falta.

… l'amor del

Qualcú, a l'escalf de la tardana flama
dins la hivernenca llar, roman en vetlla
i amb ferro agut despulla el tronc d'escàtils.
I prop d'ell sa muller canta i consola
son llarg treball: tix drap amb la sonora
pinta, o bé cou arrop i amb foc de fulles
fa escumejar la tremolant caldera.

falç al puny.

Però la Ceres rossejant és tosa
al bell mig de l'istiu; hom bat en l'era
torrada, al sol d'istiu, l'àrida espiga.
Nu llaura, sembra nu; que la hivernada
porta oci als llauradors. Sovint frueixen
de l'esplet llur en temps de fred, i amb joia
un a l'altre els pagesos se conviden
a mutuals festins: n'és temps propici

el genial hivern, qui allunya cuites.
Així mateix, en tocar port, alegres,
els mariners, dels combatuts navilis,
engarlanden la popa de corones.

Per la tardor.

I no res menys també és la saó aquella
de collir els aglans de les alzines,
la bacca del llorer, l'oliva negra
i els murtrons de les murtres sangonoses.
Llavors és hora de parar llacera
a les grues, sanderes als bells cérvols
i d'encalçar les llebres orelludes;
llavors és l'hora de tombar les daines
a cops de fona balear de cànem,
voltant entorn del front, quan és gruixuda
la neu, i els rius bocins de glaç empenyen.
I en el cel i en el clima de l'autumne,
quan és més breu i temperat el dia,
de què diré que es guardin els pagesos?

El xàfec.

¿O quan del cel, enderrocada en ímpetu,
cau la pluja vernal, quan ja la messa
pel camp ha alçat l'horror de ses espigues
i s'infla el blat damunt la canya verda
en coàguls de llet? Moltes vegades
vaig veure jo mateix, quan pels restobles
rossos el masover portat havia
el segador qui agavellava l'ordi
de tija fràgil, jo mateix vaig veure
concórrer tots els vents a una gran lluita;
i la pesant collita, arrabassada
de les més fondes rels, en l'aire aixequen,
i en torbonada negrejant dissipen

el lleu rostoll, la palla voladora
També pel cel sovint viu desplegar-se
l'exèrcit innombrable de les aigües
l'aplec dels núvols menaçants apila
amb pluges fosques la tempesta fosca
i el cel inassequible se despenya,
i en el desordre del diluvi emporta-se'n
les brulles tendres, les llaurades belles;
s'escampen els torrents i els rius revénen
bramuladors, i bull el mar de tanta
creixença com els xaragalls li porten.
I el mateix Pare Júpiter fulmina,
en la negror de la lluent tenebra,
llamps en son braç; i sacsa un terratrèmol
incontrastable el món; les feres fugen,
i el coratge dels homes s'humilia
ran de terra, corpresos de paüra.
I Ell amb son dardell flagrant dardella
adés el cim de l'Athos o de Ròdope,
adesiara la sublim Ceràunia;
i reprenen els Austres amb més fúria,
i més espessa cau la pluja encara;
adesiara llargament udolen
les vastes selves pel gran vent brandades,
adesiara les riberes ploren.
Tu, temorec del davassall, observa
el cel i les estrelles; on s'oculta
l'estel fred de Saturn, per quines òrbites
del cel divaga el lluminar ciHeni.

El culte a les rústiques Divinitats.

Primer venera els déus, i a la gran Ceres
consagra cascun any sants sacrificis

damunt l'herbei, esponerós i alegre,
quan a l'acabament l'hivern s'inclina
i quan comença el temps gentil a riure.
Són aleshores els anyells més grassos,
i els vins són molt més dolços aleshores;
llavors són més amables les dormides,
l'ombra de les muntanyes és més blava.
I ensems amb tu tota la jovenesa
agresta adori la deïtat de Ceres,
en honor de la qual rega les bresques
de llet i de vi dolç, i tres vegades
volti a l'entorn de les novelles messes
la víctima propícia; i l'acompanyin
el chor dels jovencells amb alegria,
i, altes veus, clami que davalli Ceres
damunt la lenta pau de la masia;
i a la madura espiga ningú gosi
portar la falç si abans, amb brots de roure
cenyit el front a guisa de corona,
no se lliurà a la dansa sense ritme
i a Ceres no cantà vilancets rústecs.

Els signes del cel infal·libles.

Per tal que amb senyes certes aprenguéssem
això, ço és saber, calor i pluges,
o bé fredor que el bufarut bandeja,
senyalà el mateix Pare ço que porta
la lluna menstrual, sota quin signe
els austres defalleixen, i quan calgui
que els llauradors, que el cel sovint contemplen,
tinguin els bous no lluny de l'establia.
De continent que les ventades s'alcen,

comença a inflar-se commogut el pèlag.
i a sentir-se en les muntanyes altes
una àrida remor; i lluny ressonen
i llargament les tèrboles riberes,
i creix més el murmull de les boscúries.
I llavors és difícil que s'abstinguin
les ones d'engolir les naus baumades,
quan voleien lleugeres les gavines
entre la bullidissa de l'onatge
i porten llur clamor a la ribera,
o quan en terra les cercelles juguen,
quan els llacs coneguts l'airó abandona
i vola alt, ben alt, més alt que el núvol.
Veuràs també sovint que les estrelles,
quan amenaça vent, pel cel rellisquen
com si caiguessin, tot deixant en l'ombra
un rastre llarg i blanquinós de flama,
cabell de foc deixat anar a lloure.
Sovint la palla voleiar lleugera
també veuràs, i les caduques fulles,
o nedar a flor d'aigua plomes frèvols.
Mes quan llampega de la part del Bòreas
cruel, quan tronen els casals de Zèfir
i de l'Eure, les síquies totes s'omplen
i aneguen tots els camps, la vela humida
de ruixim plega el mariner del pèlag.
Mai al pagès curós sobtà la pluja:
o, quan s'alçava de les comes fondes,
va veure com les grues en fugien;
o la vedella, alçant al cel la testa,
olorava el vent-pluig qui se'n venia,

amb les narines totes eixamplades;
o revolotejava amb plany i càntic
engir de l'albufera l'oreneta,
o dins el llim cantaren les granotes
la llur antiga i persistent complanta.
I moltes de vegades, la formiga,
fent una angosta processó, va treure
els ous del niu, que no els abrigaria;
i beu aigua marina l'obert iris,
o, en ordre extens, tornant del past, l'exèrcit
de corbs, espès i negrejant, dilata
l'estridor de llurs cants i de llurs ales.
Ja veuràs les diverses aus del pèlag,
i aquelles qui sojornen pels prats d'Asia
en els gorgs suavíssims del Caïstre,
com s'adeliten d'arruixar les ales
xipollejant, i com el cap amaguen
dins l'aigua i com empaiten les escumes,
com se solacen de rentar llurs plomes.
I llavors, malastruga, la cornella,
altes veus, crida pluja, i tota sola
ella s'esplaia per l'arena eixuta.
Ni el mal temps ignoraren les donzelles
qui els flocs de llana en l'alta nit primfilen
si dins la llàntia ardent veuen que l'oli
en el ble fa bolets espurnadissos.
I no menys sol i serenor sens núvol
podràs veure en la pluja, i senyals certes
t'ho daran a conèixer: aleshores
no sembla obtús l'esguard de les estrelles,
i no amb els raigs que a son germà manlleva

sembla aleshores que la lluna munta
pel cel no volen borrissols de llana
ni les ales eixuguen en la riba
al tebi sol, els alcions de Thetis,
i no veu hom els sutzes porcs a admetre
les garbes desfermades amb llur morro,
i les boires pasturen per les comes
i s'ajacen pel camp; i és debades
que l'òliba, espiant des la cuculla
quan sia post el sol, en la nit alta,
allargui el cant. Sublim, en el clar aire,
apareix Nis, i el càstig paga Escil·la
d'haver robat el bell cabell de porpra
per qualsevulla part que Escil·la fugi
esquinçant amb ses ales l'aire frèvol.
Llavors els corbs, per tres o quatre voltes,
del coll ronc donen més suau el càntic,
i en els nius alts, sovint, no sé per quina
insòlita dolçor, fan festa alegre
en mig del bell remorejant fullatge;
i els és plaent, passada ja la pluja,
veure els petits i la niada dolça.
No crec, no, que això sia perquè hi hagi
cap enginy divinal en llur coratge,
ni ciència d'averany ni do profètic;
sinó més tost perquè, quan la tempesta
i la humitat vaga del cel un altre
camí prengueren, i condensa Júpiter
ventós ço que era escampadís i escampa
ço que era condensat, llavors se muden
els ànims, i els coratges concebeixen

uns moviments ja diferents dels altres
de quan pels vents eren portats els núvols:
d'aquí, pels camps, el cant de l'ocellada
i el goig del bestiar, i els corbs qui envien
del coll ronc la victòria de llurs càntics.

El sol sempre verídic.

Si ets ben atent al sol quan ell declina,
o bé a la lluna, qui el segueix per ordre,
mai no seràs fallit per l'hora incerta
de l'endemà ni per la nit serena.
La lluna, en recollir la llum qui torna,
si en son banyam obscur enganxa un núvol,
pluja gran amenaça mar i terra;
però, si escampa per damunt sa cara
vermellor virginenca de donzella,
serà vent, i amb el vent l'àurea Febe
sempre s'envermelleix. Si a la nit quarta
(aquesta sigui la senyal més certa)
pel cel banyeja, resplendent i pura,
tot el dia, i els jorns que d'aquell dia
fins a complir un mes hauran naixença,
seran nets de ventades i de pluja,
i els mariners salvats en la ribera
adimpliran llurs vots religiosos
a Glauc, Panop i Inoo Melicerta.
I també el sol ixent i el de la posta
signes darà: el sol segueixen sempre
infal·libles senyals, de matinada
i hora foscant quan els estels s'aixequen.
Si el sol surt clapejat de taques vàries,
partit pel mig i embolcallat de núvol,

et cal haver temença de les pluges
que el Not aguaita des del cel, sinistre,
als sembrats, als ramats, a les arbredes.
I quan, ja post el sol, dins núvols densos
els raigs s'inflamin, o quan s'alça pàl·lida
del vermell tàlem de Titó l'Aurora;
ai las! ai las!, que no serà defensa
dels raïms dolços l'aleteig del pàmpol:
tal serà l'espetec de calamarsa
que amb sec soroll sobre els teulats reboti.
Quan, ja midat l'Olimp, el sol declina,
et serà profitós de contemplar-lo,
puix sovint veim que per sa cara vaguen
colors diverses: la color cerúlia,
pluja anuncia; la de foc, ventades.
I, si tant és que la flamada clara
és tèrbola de taques, aleshores
tot ho veuràs bullent en vents i pluges:
ningú en consemblant nit me ginyaria
a anar-me'n mar endins, trencant la corda.
Mes si lluenta fos la rodonesa
del sol, quan porta el dia o quan el colga
els núvols et faran temença vana,
i veuràs com gronxola les boscúries
l'Aquiló clar qui els nuvolats escombra.
I, per fi, el sol també te darà signes
de ço que duu tardà l'estel del vespre,
del vent qui porta serenor sens núvol,
de ço que l'Austre tan plover medita.
Dir fals al sol quin home gosaria?
Ell també denuncia moltes voltes

fraus i revoltes menaçants en l'ombra,
guerres qui s'inflen, com un part, ocultes.

Commocions en la mort de Cèsar.

Ell també, mort el Cèsar, plangué Roma
quan d'un obscur rovell sa testa clara
tota enfosquí; i els segles impiadosos
paor tingueren d'una nit eterna.
Encara que, aquell temps, donaven signes
també la terra i l'extensió del pèlag,
i els cans obscens i els importuns volàtics.
Ah! Quantes voltes vàrem veure l'Etna,
qui, sobreeixint de ses rompudes fargues,
undejava bullent pels camps ciclòpics,
portant avall una rodoladissa
de flamarades i de roques foses!
Al llarg de l'horitzó sentí Germània
un bel·licós remenament de ferro,
s'estremiren d'insòlids terratrèmols
els Alps, i una gran veu eixordadora
hom oí pel silenci de les selves;
fantasmes pàl·lids i meravellosos
foren vists sota la foscor nocturna;
trist averany!, els animals parlaren,
els rius s'aturen, fa clivells la terra,
pels temples llagrimeja el trist ivori,
sua l'aram sagrat. Xuclà els boscatges
en son ullal engolidor l'Erídanus,
el rei dels rius, i s'emportà ramades
per tots els camps i s'emportà establies.
Jamai, com aquell temps, aparegueren,
en les entranyes commogudes, fibres
tan amenaçadores; ni cessaren

de rajar sang els pous; d'udoladissa
de llops ressonen les ciutats excelses
durant la nit; mai com llavors caigueren
més llamps d'un cel serè, ni tants cometes
brillaren cruelment com aleshores.

guerra civil.

I, per major estrall, altra vegada
els Filips veren els romans exèrcits
contrastar-se amb el ferro fratricida;
ni fou als déus olímpics cosa indigna
que dues voltes amb la sang nostrada
l'Hemàtia s'engreixés i el camp de l'Hemus.
I doncs un temps vindrà que per aquelles
contrades, el pagès qui amb torta arada
llaura la terra, trobarà les armes
menjades de rovell, o bé amb la punta
pesant del càvec polsarà la vana
buidor dels elms i en els oberts sepulcres
admirarà l'enormitat dels ossos.
Déus patris, déus indígenes, o Ròmul!,
o Mare Vesta!, qui els palaus de Roma
serves i el Tíber tusc: vedat no sia
almenys que al segle, tan torbat, el jove
donzell porti socors! Prou expiàrem
amb sang nostra, fa temps, el vell perjuri
d'aquella Troia Laomedonteia.
Fa estona, Cèsar, que l'Olimp t'enveja
i plany que cuidis d'humanals victòries,
puix arreu la justícia i la injustícia
van en confusió: guerres a lloure
pel món arreu, i el mal mudant de cara;
a l'arada no és feta ninguna honra;

se mustiguen els camps sense pagesos,
i arreu la corba falç és trasmudada
impiadosament en coltell rígid.
Per una part mou guerra la Germània,
i l'Eufrates per l'altra; les veïnes
ciutats, sens llei, de lluita s'arremeixen,
i bull per tot el món la guerra impia:
com, quan de des la valla s'abocaren
amb ímpetu les quàdrigues, devoren
l'espai, i, en va tirant el fre l'auriga,
els bells cavalls en la carrera emporten-se'l,
i la carrossa sols no sent les regnes.

LLIBRE SEGON

Invocació a accus.

Fins aquí he cantada la cultura
del camp i les estrelles sobiranes.
Emperò ara et cantaré, o Baccus,
i amb tu els rebolls silvestres de les selves
i les brostes tardanes de l'oliva.
Doncs vina ací, pare Leneu: són plenes
de tes mercès aquí totes les coses:
per tu floreix el camp gràvid de fruita
en tardor pampolosa, i la verema
sobreïx escumosa de les fustes.
Doncs vina ací, pare Leneu, i, nues
tes cames de coturn, amb mi a tenyir-les
vina en most nou qui aixeca bulls de porpra.

Vària natura i odriment divers ls arbres.

Primerament, és vària la natura
i nodriment dels arbres; car uns vénen
volenterosament sens que els obligui
l'obra de cap mortal: pels camps s'ufanen
oberts o per les vores sinuoses
lentes dels rius, com ara el vímet dòcil,
i les grogues ginestes vincladisses,
les pollancredes i les salzeredes
d'un blau i blanc aletejar de fulla.
Els altres naixen de llavor sembrada,

com els alts castanyers i com l'alzina,
arbre màxim de copa qui verdeja
augustament en les forests de Júpiter,
o el roure, que els Grecs tenen per oracle.
Brosten uns altres en ravells molt densos
des de la rel: el cirerer salvatge
i l'om; sots la gran ombra de sa mare
el parnassi llorer menut s'abriga.
Fou la Natura qui primer donava
aquests camins: per ells és verda tota
la raça vegetable i innumerable
de belles hortes i de belles selves
i de boscatges vells religiosos.
Altres n'hi ha que l'ús mateix trobava
per el propi profit: aquest soterra
dins solcs les plantes que tallà del tendre
tronc maternal; aquell en el camp colga
les filloles amb rels i les estaques
feses en quatre parts, fortes i agudes.
Altres arbres esperen que llurs branques,
a guisa d'arc vinclades i enterrades,
en planter viu de joves ulls esclatin.
Altres de rels no són gens freturoses:
el podador el cap-cimal soterra
ben cert de què rebrotarà. I encara
de la soca estellada (o bell prodigi!)
i el tronc eixut de saba, moltes voltes,
en brosta el tany gentil de l'olivera.
I sovint veim que impunement se muden
les rames d'un en rames d'un altre arbre:
que el pomer empeltat espleta peres,

i que el cirer de fruita empedrenida
se fa sagnant amb vermellor de prunes.
Per ço, o agricultors, us cal apendre
de cascún agre la cultura pròpia,
i, a força de conreu, la salvatgia
aspra dels fruits domau, feis-ne dolçura.
I no jeguin les terres ocioses.
Plau sembrar en l'Ismar les vinyes bàquiques,
vestir el gran Tiburne d'olivera.

Pregària i dedicació a Mecenas.

Ah! Sies-me present, dóna'm ajuda
pel treball començat, o tu, Mecenas,
o glòria, o part major de nostra fama:
volant, al mar obert, desplega veles.
No tinc propòsit de posâ en mos versos
totes les coses, jo; no, ni podria
ja sia ço que posseís cent llengües,
tingués cent boques i gran veu ferrenya.
Vina ja, i toca, tu el primer, la riba,
que a l'abast de la mà està la terra.
No amb fingides cançons vaig a cansar-te,
amb volteres tampoc, ni amb llarg exordi.

Els arbres arribats a les riberes
divines de la llum s'alcen amb força
i amb joia encar que sien ells estèrils,
puix que la mare terra els és nodrissa.
I no res menys també, si ja els empelta
hom o bé els muda de planter, despullen-se
de la llur salvatgia i oradura,
i amb cura persistent seguiran dòcils
tos manaments a onsevulla els cridis.

I també farà això la brosta estèril
que naix de rels profundes, si se muda
a camp llibert: ara les branques altes
i els rams de l'arbre maternal l'ombregen;
i si creix la destorben de què fruiti,
i si fruita li afollen la collita.
L'arbre qui goixa de llavor sembrada
puja tardà i als néts tardans fa ombra;
sa fruita degenera oblidadissa
de la dolçor dels sucs primers; i porta
el cep, si és bordissenc, una migrança
de raïms, past futur de volatina.
Cada arbre vol la seva tasca pròpia;
han d'ésser tots posats en solc i rengle,
han d'ésser tots domats amb molta feina.
Però naixen millor les oliveres
de tronc, i de sarments millor les parres,
i d'estaca les murtres amoroses;
els durs avellaners naixen de planta,
i l'ample freixe i l'ombrejant pollancre
de la corona d'Hèrcules, l'alzina
qui donà aglans a Júpiter Caoni,
la palmera empinada i l'avet nàutic
destinat a l'atzar de les tempestes.

Prodigis de l'empelt.

Per empelt farà nous l'arboç salvatge,
i els plàtans xorcs donaren belles pomes,
i els faigs fructificaren de castanyes,
i el freixe blanquejà amb flor de perera,
i els porcs, sota de l'om, aglans menjaren.
Mes la manera d'empeltar no és única;
puix, o allà on els ulls trenquen l'escorça,

rompent la feble túnica, una estreta
obertura s'hi fa, i aquí d'altre arbre
dintre la pell en saba un tany s'hi solda,
o a vegades s'esberlen els troncs llisos
i amb el cuny dintre d'ells s'hi fa una esquerda:
s'hi met un tany de planta fructuosa;
i no passa llarg temps i un gentil arbre
al cel aixeca son brancatge fèrtil,
meravellant-se de sa fulla nova
i d'unes fruites qui no són les seves.
Endemés, no és única l'espècie
del lledoner, ni del fort om ni el salze,
ni del xiprer encimbellat en l'Ida.

Diversitat d'oliveres, pomeres i altres fruiters.

Ni tenen les olives olioses
una mateixa faç: n'hi ha de llargues,
n'hi ha d'*orcals* i d'amargoses *pàusies*.
I passa això mateix amb les pomeres
dels pomerals salvatges d'Alcinoüs;
no és la mateixa branca la qui dóna
peres *crustúmics*, peremenys de Siria,
i *volemes* qui cauen de feixugues.
Dels nostres ceps no penja la verema
que Lesbos cull de la sarment *metimnea*.
Hi ha ceps *tasis* i ceps blancs d'Ègipte:
aquests se crien en les terres grasses
aquells se crien en les més lleugeres.
La *psítia* per les panses és més útil,
mes per a fer bon vi és la *lagea*
amorosa de beure, però posa
traves als peus, cadenes a la llengua:
n'hi ha de *prècies* i color de porpra.

Doncs amb quin cant et cantaria, o *rètica?*
Però als cellers *falerns* fes cortesia!
Hi ha ceps *amineus* de vi fermíssim,
al qual l'*etmoli* vi ret homenatge,
i el rei *faneu* mateix i el menor *argis*:
cap dels altres amb ell competiria
en abundós rajar ni en envellir-se.
No et vull passar en callament, o Ròdia,
en els festins dels déus contents admesa;
ni a tu, Bumast, qui tos raïms reinfles
semblants a la mamella d'una vaca.
Tan abundoses són les llurs espècies
que per cascuna no hi ha nom, ni el nombre
de totes elles compendrà cap xifra.
Si qualcú el vol saber, primer que vulgui
conèixer quanta arena mou el Zèfir
en les riberes líbiques, o quantes
onades jònies a la vora arriben
quan l'Eure violent branda els navilis.

I no ho poden fer tot totes les terres:
els salzes en els flums, i en les flumaires
grasses naixen els oms; la freixa estèril
nodreix el codolar de les muntanyes;
les murtreres s'agraden de voreres;
els costerars oberts ama la vinya,
i el teix estima el fred de tramuntana.

L'arada, domadora de tot el món.

Contempla tot el món domat pel ferro
del llaurador, fins a ses fites últimes:
la terra oriental, sojorn dels Àrabs;
el país dels Gelons, qui el cos se pinten.

Diversa pàtria dels arbres.

Els arbres tenen dividida pàtria:
l'Índia sola congria el banús negre;
sols pels Sabeus l'arbre d'encens s'aixeca.
I ¿què et diré dels bàlsams que destilla
una llenya odorant, i de les bacques
de l'acant amb la fulla sempre verda?
I ¿què dels boscos de l'Etiopia,
arreu nevats de cotonada molla?
¿Et diré com, els Seres, d'unes fulles
pentinen la flonjor voleiadissa?
¿O et diré dels boscatges que té l'Índia
propera a l'oceà, monjoia extrema
del món, a on no pogué mai alguna
sageta atènyer el cimal dels arbres?
I és ver que aquella gent és molt experta
quan agafa el buirac.

Lloança del llimoner.

La Mèdia cria
aquell fruit de suc trist i sabor lenta:
el llimó groc, vull dir. No n'hi ha d'altre
més poderós per desterrar dels membres
el verí negre que han compost tal volta
les madrastres cruels, barrejant herbes
i paraules d'encís. Gegant és l'arbre
i al llorer molt semblant en l'aparença:
fóra llorer si una altra olor distinta
no difongués. Cap vent sa fulla arrenca
ni la flor mai li cau. L'alè i la boca
els Medes se'n perfumen, i metgia
fan-ne pels vells que el greu panteix ofega.

Lloances d'Itàlia.

Mes ni els boscos dels Medes, rica terra,
ni el Ganges bell, ni l'Herm, qui d'or és tèrbol
de llaors contendeixin amb la Itàlia,

ni la Bactra, ni l'Índia, ni la pingüe
Pancaia de turíferes arenes.
No giraren, llaurant, aquests paratges
els braus alenant foc per les narines,
ni de les dents sembrades de l'enorme
hidra va néixer l'espigatge hòrrid
d'elms de guerrers i de ferrenyes llances:
onegen-hi les plenes formenteres
i la inunda el Massic del suc de Baccus;
la pau dels olivars hi senyoreja
i les ramades lentes i lluentes.
D'aquí el cavall guerrejador s'aboca
al camp àrduament; d'aquí, o Clitumne!,
els ramats blancs i el bou, màxima víctima,
banyats en ta sagrada correntia,
moltes vegades han menat als temples
dels déus la pompa triomfal de Roma.
Aquí tenim la primavera assídua,
aquí tenim l'estiu en altres mesos;
dues voltes les bèsties són fecundes
i dues voltes el fruiter és útil.
Però no hi són els tigres rabiosos
ni dels lleons la gènera terrible.
No enganyarà l'acònit als qui cullen
herbes per un remei. Ni per la terra
la serpent escatosa no arrossega
les anelles immenses, ni es cabdella
en gegant espiral. Afig-hi encara
tantes ciutats egrègies i grans obres,
i tants de burgs que en penyalars abruptes
la mà bastí; i els rius callats qui corren

al peu dels murs de les ciutats antigues.
¿La sobirana mar o la jussana
mar membraré? i tants de llacs? o, Laris
màxim, a tu; o a tu, Benac, qui t'alces
amb vastes ondes i amb renor marina?
Membraré el port? membraré el moll qui tanca
el Lucrí, o la mar qui el bat amb l'ona
prenyada de renou? Hom sent llunyana
l'onada Júlia, que la mar refusa,
i com el bulliment de les tirrenes
onades en l'Avern se precipita.
Aquesta terra mostrejà en ses venes
riells d'argent i el dur metall del bronze
i en torrents d'or exuberant lluïa.
Aquesta terra infantà una raça
agosarada de barons: els Marses
ella infantà, la joventut sabina,
el Ligur avesat a la sofrença
i els Volscos, que armen llances llargarudes.
Aquesta terra fou qui nodrí els Decis,
els Maris, els Camils, d'immensa fama;
els Cipions, durs en guerra. Aquesta terra
també t'infantà a tu, o Cèsar màxim!,
qui, ara, vencedor en les extremes
fites de l'Ásia, allunyes l'Indi frèvol
de prop de les romanes ciutadelles.
Salut, gran mare de forment i messes,
o Terra de Saturn, gran mare d'homes!
Per tu les coses de lloança antiga
i d'antiga art exalçaré: gosava
obrir per tu les velles fonts sagrades.

i vaig cantant per les romanes viles
la cançó augusta del cantor d'Ascrea.

L'agre de les terres.

Ja cal parlar de l'agre de les terres:
quina força i color té cadascuna
i quins esplets la llur natura dóna.
Primerament les terres escarides,
i els malignes costers a on la feble
argila abunda i la pedrolinada
i l'hòrrida boscúria garrigosa,
se complauran amb la salvatge selva
del vivaç oliver, sagrat a Pal·las.
I en són indici l'ullastrar qui es cria
en aquella contrada, abundosíssim,
i la solada d'olivó per terra.
Però el terrer qui és gras i qui traspua
la joia viva d'albellons qui corren,
i el camp de sina fèrtil i ple d'herbes
(com sovint solem veure, des la cima
de qualque puig, una enclotada coma:
rodoladisses baixen cap a ella
des la roca cimal les correnties
i hi porten la femada llecorosa),
i també el camp orientat a l'Austre
qui, desamables a l'arada corba,
cria falgueres; algun temps robustes
sarments et donaran, i vi amb llarguesa;
i et donaran veremes de suc fèrtil
com el libem en les daurades pàteres
quan el llépol Tirrè, prop de les ares,
inflà d'alè son instrument d'ivori
i, en l'amplitud dels plats sagrats, votives

oferim les fumoses entramenes.
Però si les vacades més t'estimes
i les guardes d'ovelles o de cabres
assoladores del conreu, endreça't
als salts llunyans que el ric Tarent sadolla,
o vés a un camp semblant al que va perdre
la dissortada Màntua, qui pastura
cignes de neu en sa flumaire herbosa.
No mancaran belles fontanes líquides
als ramats, i de gram no hauran mancança:
tot ço que hauran menjat en el llarg dia
ho restaura el rou fresc en la nit curta.

a terra negra
que és bona.

La terra llecorosa, quasi negra,
sots la profunda rella, i qui s'esponja
(és ço que fem llaurant), per blat és òptima.
No veuràs que els vedells, de cap més terra
et portin lentament a la masia
tantes carretes plenes, com d'aquesta;
o d'aquella altra d'on arrencà amb ira
el llaurador una garriga eixorca,
un boscatge ociós moltes centúries,
arrabassant des de la rel més fonda
els albergs seculars de l'ocellada:
abandonant els nius, amunt s'encela;
i ara aquell erm deixà lluent la rella.

r què serveix
erra magra.

Mes l'àrid pedruscall d'una ruïra
a penes subministra a les abelles
qualque humil quàssia o romaní. De l'aspra
tova i l'argila que les serpents negres
mengen, diu hom que ninguna altra terra
manteniment més agradable els dona.

nius tan entaforats i inextricables.
Mes aquell camp que un baf subtil exhala
i un fum voleiadís, i el qui s'abeura
de la humitat i quan ho vol la torna,
i el qui sempre és vestit de verd herbatge
ni amb rovell gasta l'acerada rella,
els oms maridarà amb la vinya alegre
i serà fèrtil d'oli: si el cultures
veuràs que és amatent de les ramades
i que admet pacient l'arada corba.
Tal és el camp que llaura Càpua rica
i les costes veïnes al Vesuvi
i les terres desertes de l'Acerra
que el Clani desigual sovint inunda.

En quina manera hom coneixerà la natura de la terra.

Ara et diré com et caldrà conèixer
cascuna de les terres: si és lleugera
o bé si més que de costum és grassa,
puix al forment és favorable l'una
i l'altra al vi: la grassa plau a Ceres,
i Lieu ja en té prou amb la més prima.
Tria primer un lloc: allà dóna orde
que un clot sia excavat en terra ferma
profundament; després torna a posar-hi
la terra extreta; la que sobreïxi
calciga-la amb tos peus per igualar-la.
Si queda un buit, la terra serà prima,
bona per ceps divins, per ramats bona.
I si la terra no hi tornava a cabre
i de fora en sobressin grans terrossos,
examina les gleves ocioses,
mig partint-les amb solcs i amb poderosos

vedells esquinça el si d'aquella terra
Mes la terra salada i amargosa
mala és per cereals (i no s'amansa
llaurant-la hom; la vinya hi degenera
i hi degeneren els fruiters famosos,
tal mostra en donarà. Del fumós sòtil,
d'espès vímet despenja les cistelles
o bé la premsa d'on el most regala,
l'omples, si vols, amb la pitjada terra
d'aquell camp xorc pastada amb aigua dolça
d'una fontana: a saber has que tota
l'aigua en trespelarà, i, amb gotes amples
pel vímet lliscarà de les cistelles.
La sabor te'n darà molt clar indici
i l'amargor picant et farà tòrcer
la cara, lletjament, si vols gustar-la.
I també coneixem d'aquesta mena
quina la terra llecorosa sia:
jamai s'esflora entre les mans palpada
ans s'adhereix aferradissa i lenta
com una pega als dits qui la manuclen.
La terra humida fa més alt herbatge
i més que no convé és luxuriosa.
Ah! per mi que no sia massa fèrtil
ni esponera sobrera no em demostri
en ses espigues massa primerenques!
No cal que et digui, puix el pes ho mostra
quina terra és pesant, quina lleugera;
és avinent als ulls dir quina és fosca
i quina la color de cadascuna.
Però conèixer la fredor nociva

és cosa més difícil: moltes voltes
els sapins ho demostren reïnosos,
el teix maligne o bé les eures negres.
Això advertit, no oblidis de bescoure
la terra, i de cavar fondes gavetes,
i fer-ne caramulls, d'aquella banda
d'on bufa l'Aquiló, ja abans d'estona
que tu soterris la joiosa vinya.
La millor femta és la podrida terra:
els vents ja la hi faràn, i les glaçades
i el cavador robust qui la regira.
I si tant és que als llauradors no escapa
ninguna vigilància, encara cerquen
que el lloc on fan el bell planter dels arbres
sia semblant al lloc on cal que els mudin:
no sia ço que els arbrissons pateixin
d'ésser de sobte trasmudats de mare.
Fan més encara, i noten en l'escorça
a quina part del cel s'orientava,
per ço que li retornin la postura
que va tenir abans; per quina cara
suportà l'Austre cald, i com l'esquena
girava al Nord: tan molta és l'eficàcia
de la costum en les anyades tendres!
Indaga abans si és cosa preferible
plantar vinya en costers o en terra plana.

Els bells arbratges simètrics.

Si escolleixes un camp de terra densa
sembra el vinyet espès: no és peresosa
la sarment en camp gras; però si tries
l'aiguavés declinant de les collades
sembra el vinyet folgadament simètric:

no res menys cada caminal s'enquadri
en fileres perfectes i precises.
Com molt sovint la legió desplega
ses cohorts llargament per greu batalla.
i en la planícia és escampat l'exèrcit
i és endreçada l'aç. i en vast onatge
d'aram lluent tot aquell camp fluctua.
i no mesclen encara lluites hòrrides,
i entre les armes vola Mart errívol;
així mateix cascuna via sia
igual d'espai i amb igual nombre d'arbres
no sols per tal que el bell esguard pasturi
i afalagui l'ànima ociosa,
sinó també perquè altrament la Terra
a cada arbre igual força no daria
ni el brancam es podria estendre a lloure.
Dels clots saber voldries la fondària?

'alzina sobi-
a.

M'arriscaria jo a un solc ben frèvol
confiar la sarment, i enterraria
l'arbre profundament dins de la terra;
i més que cap l'alzina, qui redreça
devés l'Olimp tan altament la testa
com endinsa la rel camí del Tàrtar.
i per ço és que no la desarrelen
hivernades, ventades ni diluvis:
sempre roman en majestat immòbil,
vencedora de segles i llinatges;
i dilata ses branques, i els forts braços
eixampla ací i allà, i en mig sustenta
el dosser gran i negrejant de l'ombra.
No a sol ponent les teves vinyes mirin

ni avellaners hi haja entremig d'elles,
ni els ulls més alts ni els caps de brot escapcis
(talment enamorats són de la terra!),
ni amb ferro esmús gosis podar ses brostes,
ni hi sembris soques de silvestre ullastre,
L'incendi sobtat de l'ullastrar.
puix moltes de vegades una espurna
de foc incauts pastors deixaren caure,
la qual furtivament davall l'escorxa
oliosa cobrava vigoria
i muntava àgilment a l'alta fulla,
i espetegava sota el cel, lliberta,
resseguia les branques, vencedora,
i en el cimal, reial, s'entronitzava,
i cenyia de flames la boscúria,
i, greixosa de pegues i reïnes,
envià al cel, rodoladís, un núvol
negrejant de fumera feixugosa;
i més que mai si una aura de tempesta
se va abatre en la selva cremadissa
i el vent empeny l'acumulat incendi.
Si tal mal astre s'esdevé, les vinyes
no poden rebrostar de la rel fonda,
i, una volta tallades, no revénen
verdejants, com abans, de la terra ínfima;
i, en l'erm eixarreït, el xorc ullastre
regna amb l'amarga pompa de ses fulles.
No hi ha cap hom discret qui t'aconselli
que remoguis la terra quan el Bòreas
rígid i rúfol fortament alena:
llavors del glaç d'hivern els camps són closos
i no consent que la sarment sembrada

tregui la rel subtil i fredeluga.

La saó de plan-
r vinya.

És la millor saó per plantar vinya
el bell temps del retorn de les cigonyes
blanques damunt un cel vermell de porpra
les aus que temen les colobres llargues,
sots les fredors primeres de l'autumne,
quan ja passà l'istiu, quan el Sol ràpid
el mar ventós amb sos cavalls no toca.

La primavera
ntil.

En primavera fullen els boscatges;
la primavera plau a les garrigues;
en primavera són turgents les terres
demanant la sement engendradora.
Llavors el Cel, Pare de tot, davalla
al gremi de sa Esposa cobejosa,
que rega amb pluges fecundants: la còpula
dels dos cossos gegants tot ho alimenta.
Aleshores els arbres solitaris
són trepidants d'ocells i cantories;
les bèsties, aquells jorns, donen-se a Venus.
I partereja el camp diví; i afluixen
llur sina els camps al tebi bes de Zèfir,
i tremola en tot brot la saba tendra,
i a sols novells els gèrmens tots se fien;
el vinyet no té por dels sobtats Austres,
no en té dels Aquilons tempestuosos
que del cel porten violenta pluja,
sinó que mostra sos botons per gala
i en descabdella a poc a poc el pàmpol.
No crec que fossin altres els bells dies
que en el començament del món brillaren,
ni crec que resseguissen un altre orde.

Temps era de pascor i primavera,
i tot el món era vernal, i els Eures
estalviaven les bufades fredes.
I fou llavors que per primera volta
begueren llum les bèsties, i de l'aspra
terra aixecà la indoblegable testa
la ferrenya nissaga baronívola,
i foren meses bèsties en les selves
i estrelles en el cel. És certa cosa
que no hauria pogut el món, tan tendre,
sobreportar el greu treball del canvi
si entre fred i calor no hi hagués tanta
temperança de temps, si la indulgència
del cel no hagués agemolit la terra.

L'adob i la cura dels vinyets.

Quelcom em resta a dî: mallols que sembris
en el camp, tapa de femada rica
i membra de donar-los molta terra;
pedres poroses o conquilles lletges
soterra endins: relliscaran les aigües
entremig d'elles i un alè molt tènue
hi passarà, i creixeran amb força.
I també ja se són trobats vinyòvols
qui afeixugaven els mallols amb pedres
pesants o amb moltes teules carregoses:
això els defensa de les llargues pluges,
això els defensa quan el Ca, qui porta
l'istiu, clivella amb tanta set la terra.

Plantada la sarment, ja només manca
que al peu de la sarment acaramullis

la terra i que remenis el dur cavec,
i que el terrè exercitis amb la rella
aficadissa, i que entre les fileres
els bous hi menis, no volenterosos.
Aparella llavors lleugeres canyes
i politjons aguts rònecs d'escàtils,
garrots de freixe i bifurcades forques
ben resistents, per ço que s'acostumin
els mallols a lluitar amb les ventades
i enfilar-se al cimal dels oms excelsos.
Quan el cep, al començ de sa naixença,
és tot adolescent de fulla nova,
perdona sa tendror; i quan alegre
és ja crescut i s'escabella a l'aura,
afluixa-li les regnes, que s'eixampli
dins el cel pur a lloure; que no encara
pot suportar l'aspre pessic del ferro:
amb la tenalla blana i amorosa
de tes mans, trenca les sobreres fulles,
triades amb esment de en una en una.
Mes quan amb poderoses abraçades
s'ha maridat a l'om, luxuriosa,
escapça-li llavors la cabellera,
llavors ton la ufania de sos braços,
qui sentien abans horror del ferro:
exercita llavors ton aspre imperi
i mutila la pompa de ses branques.
També et caldrà sovint teixir bardisses
que el bestiar n'allunyin, quan és tendra
la fulla, més que mai, i no suporta
injúria de cap mena. Més que l'aspra

fredor d'hivern, més que les soleiades,
assíduament les fan malbé les cabres
insadollables i els feréstecs brúfols,
i ovelles i vedelles les pasturen
àvidament: no els fa tant mal la cana
roïna de l'hivern, ni l'estiuenca
ardor qui pesa sobre els còdols àrids,
com n'hi feren nocives les ramades
de la dent corrosiva i verinosa
qui deixen en l'escorxa mossegada
el dolor i l'esquinç d'una ferida.

El culte de Baccus.

No per altre motiu hom sacrifica
un boc damunt tots els altars de Baccus
i els vells jocs invadeixen els proscenis.
I premis a l'enginy instituïren
els Atenencs, fills de Teseu, per tota
alqueria i tot burg; i damunt l'herba
molla dels prats, entre festins, joiosos
saltaren sobre els odres qui lluïen.
També els colons ausonis, gent tramesa
de Troia, se deporten amb vers rústec
i amb riure llarg, i tapen-se la cara
amb buida escorxa de lletjor horrenda.
I a tu t'invoquen amb alegres càntics,
o Baccus!, i suspenen, per ta glòria,
del pi alterós tes oscil·lants imatges.
I en llarg esplet la vinya s'enraïma,
i de vi s'omplen les suaus collades
i els salts pregons, i quisvulla altra terra
on girà el déu sa cara gloriosa.
Cantarem, doncs, ritualment, els himnes

patris a Baccus, portarem-li ofrenes
i libarem en honra d'ell: devora
l'ara s'estarà dret, duit per la banya
el boc sagrat, i sobre unes graelles
fetes d'avellaner ses saboroses
La darrera tasca del vinyovol
entranyes torrarem. Roman encara
una altra bella tasca pels vinyòvols
que a bastament mai no serà complida,
puix cal que cascun any sia la terra
tres i quatre vegades esquinçada,
i eternament cal que la gleva sia
desfeta a cops de gavilans; de fulla
la vinya cal que sia alleugerida.
Pels llauradors, al cap de l'any, retorna
el treball que ja han fet, i dins ses petges
velles el temps rodoladís camina.
I quan, ja envant de l'any, el vinyet deixa
les romanalles groguejants de pàmpol,
i el vent fred se n'emporta dels boscatges
la verda glòria de la cabellera;
ja de llavors ençà l'ardit vinyòvol
prepara la collita venidora
i amb la faç corba de Saturn recerca
la parra abandonada i viciosa,
i la ton i l'endreça amb l'estisora.
El primer sies de cavar la terra,
el primer crema les sarments a feixos,
el primer porta a ton teulat les mudes,
i sies el darrer en la verema.
Dues voltes les vinyes són ombrives
i dues voltes el vinyet ofega

l'abrull espesseït: ambdues feines
són molt dures de fer. Lloa els camps amples,
mes conra un camp petit. També hom sega
l'aspre gavarreral per les boscúries,
la canya fluvial per les riberes,
i té cura dels salzes garrigosos.
Ja són lligades les sarments; ja volen
els vinyets que la falç sia deixada;
canta el vinyòvol fatigat, que a l'última
renglera és arribat. Però encara ara
cal regirar el camp, la pols remoure'n;
cal que el mal temps sigui temut, ja sia
que estiguin els raïms en maduranҫa.
Molt altrament, els olivers no admeten
ningun conreu: no esperen la falç corba
ni freturen rastells aferradissos
si un pic han arrelat i beuen aures:
sembrada l'olivera, si és oberta
per la dent de la rella retorçuda
la terra maternal, li dóna saba
i una collita gràvida d'olives.
Per això conra l'olivera grassa,
amiga de la Pau. I també els arbres
fruiters, tan aviat com es sentiren
valents de tronc i ja tingueren forces,
al cel s'enfilen amb la pròpia empenta,
no freturosa del socors de l'home.
I no menys se carrega tot boscatge
de fruit, i vermelleja la garriga,
sojorn d'ocells, de sangonents arboces.
És, el citís, tallat; i l'alta selva

subministra la llenya cremadissa
i en són nodrides les nocturnes flames
i la claror familial difonen.
¿I s'obliden els homes de sembrar-ne
i haver-ne esment? Què més diré dels arbres?
El ginestar humil, la salzereda,
donen fullatge al folc, als pastors ombra
i bardissa als sembrats, past a l'abella.
Em plau el Cítor, undejant de boixos
i els boscs qui suen la narícia pega;
m'agrada veure els camps qui no freturen
de rastells ni de cap conreu dels homes.

Les fustes bones per a obrar

Fins les mateixes selves infecundes
en l'altura caucàsica, que sempre
són brandades pels Eures animosos,
que les esqueixen i que les esbranquen,
donen també diversitat de fruites,
donen pins, bona fusta per navilis
i, pels casals humans, xiprers i cedres.
D'aquí els agricultors tornegen brèndoles
per rodes, i taulons treuen pels carros,
i per sa nau el mariner treu quilles.
Verducs donen els salzes, i els oms fulla;
la murtra mànecs de dardells vibràtils;
bo per la guerra és el cirer salvatge;
i Itirea fa els arcs, vinclant els teixos.
El boix tornejadís, les til·les àgils,
mil formes prenen adomdats pel ferro.
El pollancre lleuger, llançat a l'ona
bullent del Po, molt fàcilment hi sura,
i llurs eixams oculten les abelles

en l'escorxa baumada i en la soca,
tota desfeta en esca, de l'alzina.
Quina cosa els dons bàquics memorable
igualment produïren? Sovint Baccus
va ésser causa de torts: domà la fúria
dels Centaures amb mort incontrastable;
Folus, Retus i Hileu, qui menaçava
de ferî amb la gran cràtera els Lapites.

El bell viure dels llauradors.

Ah! Massa benanants, si coneguessin
llur benanança, els llauradors serien!,
als quals, lluny de les armes en discòrdia,
el frugal aliment de ses entranyes
dóna la terra, lliberal i justa.
Si l'alt casal, per les superbes llindes,
cada matí no envia a grans glopades
els àulics qui li donen el bon dia,
bocabadats davant les belles portes
i el bell enteixinat d'obratge vari,
les vestes d'or molt gentilment brodades
i els bronzes de Corint; si ni la llana
blanca no amara la color assíria
fingidament, i no corromp la quàssia
l'usatge natural de l'oli líquid;
però tenen repòs i segurança,
i vida pura qui l'engany ignora
i rica de riqueses variades;
però pels amples camps no manquen ocis,
ni coves ni llacs vius, frescals boscatges,
bruels de bous i blana son a l'ombra,
i congosts i cataus de salvatgina,

i un jovent bell i pacient i sobri,
jorns festivals i patriarques avis.
la Justícia, exilant-se de la terra,
marcava entre ells ses darrerenes passes.
I abans que tot en el chor llur m'admetin
les dolces Muses, a les quals d'immensa
amor colpit, ret honra i sacrificis:
del cel em mostrin els camins i els astres
els eclipsis del sol i defallences
i mancaments diversos de la lluna;
per quina força la mar fonda s'infla
i trenca sos cinyells; per què retorna
de bell nou a ajaçar-se en si mateixa;
per què és que frisen tant en la hivernada
els sols a pondre's dins la mar, i quina
recança atura les accidioses
nits de l'hivern. Mes, si tant és que freda
ma sang dintre mon pit se corgelava
ni podia conèixer els misteris
de la natura, però almenys em plaguin
els camps i els rius qui per les valls s'escolen
i sien mon amor les belles aigües,
les belles selves: no vull altra glòria.
O camps reguívols de l'Esperqui! O cimes
del Taiget, percudides pel peu rítmic
de les donzelles de Lacedemònia!
Ah! qui em portés a les collades fresques
de l'Hem i m'abrigués amb la gran ombra
de les brancades arrevellinades!
Benaurat és el qui pogué conèixer
les causes de les coses i posava

sota ses plantes les temences totes,
l'inexorable Fat i el greu estrèpit
de l'Aqueront engolidor! Benhaja
aquell també qui té la coneixença
dels déus agrests, de Pan, de les germanes
Nimfes i de Silvà, l'antic de dies!
No el vinclà, no, la popular gramalla,
ni la porpra dels reis, ni la discòrdia
que els germans infidels desaparella,
ni el Dacus conjurat baixant de l'Istre,
ni les glòries romanes, ni els reialmes
qui tanmateix han de finar: del pobre
no es condolgué ni hagué del ric enveja.
Les fruites cull que volenters li donen
les branques, les que els camps volenterosos
li donaren de grat: ni lleis de ferro,
ni for insà, ni tribunals va veure.
Uns tempten amb els rems les cegues ondes;
se precipiten altres sobre el glavi
i pels palaus penetren dels monarques.
Aquell guerrer una ciutat enruna
i els penats miserables dilapida
per beure en gemma i per dormir en porpra.
Un altre enterra l'or i hi jeu a sobre.
Aquell s'astora dalt de la tribuna;
bocabadant, a l'altre se l'emporta
l'aplaudiment, del poble i dels patricis
que els ecos del teatre multipliquen.
Gaudeixen, els germans, de l'escampada
sang dels germans; i muden per l'exili
els casals patris i les llindes dolces,

i cerquen altra patria assoleiada
per altre sol. El llaurador la terra
remou amb corba arada. Així comença
la tasca de tot l'any. Així la patria
sosté, i els néts petits i les ramades
de bous i de vedells que sa mà engreixa,
i no reposa fins que l'any desbordi
de triple esplet de fruits i de nadissos
i d'espigatge cereal qui agreuja
de blat els soles, ni caben en les sitges
Ve l'hivern, i l'oliva siciònia
és molta en els quintans; els porcs retornen
sadolls d'aglans; la selva dóna arboces;
la tardor dóna diferents collites
i en els costers, a ull de sol, madura
la futura dolçor de les veremes.
I en tant, amables, pidolant besades,
pengen els fills, i la llar pura serva
la castedat familiar; les vaques,
plenes de llet, afluixen les mamelles;
i els cabrits grassos, en la verda molsa,
a cops de banyes un amb l'altre lluiten.
I ell mateix col els jorns festius en l'herba
tot allargat, una flamada al centre;
i els companyons la cràtera coronen.
I libant, o Leneu!, a tu t'invoca;
i als rabadans, al cim d'un om, un premi
posa per ço que amb àgil dard el fitin,
i despullen els cossos indomables
per l'exercici agrest de la palestra.
Consemblant vida els vells Sabins portaren

Remus i son germà, consemblant vida.
Així va créixer la potent Etrúria,
i Roma es féu bellíssima i Mestressa,
i se tancà en cinyell de set muntanyes.
Fou això abans del ceptre del rei Júpiter.
i abans que devorés la gent impia
els bous sacrificats. Damunt la terra
portava Saturn d'or aquesta vida.
Ningú havia llavors sentit encara
inflar les trompes bèl·liques, ni havia
oït com les espases crepitaven,
a cops de mall, en les encluses dures.

Mes ja hem corregut carrera immensa
amb els cavalls aparellats, i és hora
que sien desjunyits llurs colls fumosos.

LLIBRE TERÇ

vocació i ex-
ció.

També te cantarem, o magna Pales',
i a tu, immortal Pastor d'Amfrís; vosaltres,
del Liceu belles aigües, belles selves.
Divulgades ja són totes les coses
que les ments ocioses captivaren
amb llur encís. ¿On és l'home qui ignora
l'inflexible Euristeu o bé les ares
de Busiris blasmat? ¿Qui el donzell Hilas
no celebrà o la Latònia Delos?
o Hipodàmia o l'invicte Pèlop,
genet d'espatlla càndida d'ivori?
Cal que sia provada una altra ruta
per on em pugui redreçar de terra,
i volar viu per les humanes boques.
Jo, el primer, de retorn del cim aoni,
si em roman vida, portaré a ma pàtria
les Muses; jo, el primer, et daré, Màntua,
les palmes idumees; i un blanc temple
en un camp verd aixecaré, de marbre,
vora les aigües a on l'ample Minci
s'escola errant en peresoses corbes
vestint de canyes tendres la ribera.
En mig, senyor del temple, serà Cèsar.

Per ell, jo, vencedor, formós de veure
amb grana tíria, menaré cent quàdrigues
per les vores del riu. Tota la Grècia,
abandonant l'Alfeu i les boscúries
de Molorc, vindrà a mi per la contesa
dels durs cistells i les carreres àgils.
I jo mateix portarè dons, ornada
ma testa amb fulles d'olivera tosa.
Ara ja em plau veure'm menant solemnes
pompes al temple i esguardar l'estesa
dels vedells immolats en sacrifici,
o com muda l'escena i com aixequen
els Britans els telons teixits de porpra.
En el portal esculpiré la gesta
del Ganges i les armes vencedores
de Quirí, d'or i de massís ivori,
i el Nil fluent, bel·licorós i ample,
i de bronze naval dues columnes.
Afegiré les urbs domades d'Àsia
i el Nifates vençut, i el Part, qui es fia
de les sagetes que fugint dispara;
i, a doble enemic pres, el trofeu doble,
i en un i en altre litoral vençudes
les nacions encara dues voltes.
Esculturades en viu marbre pari
s'adreçarà la prole d'Assaracus,
la gent preclara descendent de Júpiter,
i el patriarca Tros i Apòl·lon Cinti,
qui fundà Troia. Temerà l'Enveja
malastruga les Fúries, i les aigües
severes del Cocit, i les colobres

torçudes d'Ixió, la monstruosa
roda i la penya qui mai és pujada.
I mentrestant, seguint tos forts preceptes
o Mecenàs!, entrem en les boscúries
i els salts inviolables de les Dríades.
Sens tu, res alt la meva ment comença.
Vina, doncs: trenca la indolent espera:
amb sa gran veu el Citeró me crida
i els cans lacedemonis; l'Epidaure
de cavalls domadora: repetida
la veu del bosc d'assentiment bramula.
Més tard, no obstant, serà que m'aparelli
a dir les lluites fèrvides de Cèsar
i dilatar son nom damunt la fama
tantes centúries com són les centúries
que de l'origen de Titó l'allunyen.

Nodriment del
stiar cavallí i
ví.

Si hom cria cavalls per cobejança
de l'olímpica palma gloriosa
o per l'arada vedells forts educa,
triï primer els cossos de les mares.
És la millor aquella vaca torva
qui té el coll llarg i té la testa lletja,
penjant fins al genoll la barballera,
ben ample el buit i tots els membres grossos,
la peülla també, i l'orella aspra
dessota de les banyes retorçudes.
I no em desplau la qui és de blanc tacada,
i tan orada que en el jou no es vincla,
menaçadora amb l'embanyada testa,
amb estampa de brau, escardalenca,

escombrant ses petjades amb la cua.
L'edat per Himeneu i per Lucina
fineix ans dels deu anys; comença als quatre:
qualsevol altra edat pel part no és hàbil
ni per l'arada és forta. Mentre escalfi
el bestiar la jovenesa alegre,
amolla els braus, dóna els ramats a Venus,
i amb cura alterna renovella cries.
Com millor és el jorn, més prest s'allunya
dels trists mortals; i advé la malaltia,
i advé la senectut desemparada,
i advenen els treballs, i la inclemència
de la mort dura al cap darrê ens emporta.
Sempre n'hauràs que trasmudar voldries:
doncs renovella'ls sempre, i sies pròvid
per tal que no deploris la llur pèrdua:
cascun any, del ramat tregues-ne un altre.
I també semblantment fa hom la tria
del ramat cavallí. Tu, els que escolleixis
per esperança de futures guardes,
cuida amb esment des de llurs anys més tendres.
El pollí de semença generosa
amb ufania al camp obert se n'entra,
braceja gentilment els braços àgils,
és el primer en la partença, i gosa
passâ els rius braus, fiar-se al pont que ignora;
ni li causen horror els vans estrèpits.
S'enarca el coll, i té la testa viva,
i el ventre breu i còncava la illada;
i el coratge animós li protubera.
(Els bais i els roigs són bons, i la més lletja

color és dels tordells i els blanquinosos.

El cavall bel·licós.

I, si llunyanament sonaren armes,
no sap estar enlloc, vibra d'orelles
i tots sos membres esdevenen trèmuls;
l'alè que li ix del nas és flama viva,
espessa la crinera li repenja
tombada al muscle dret; l'espina fonda
li mig parteix els lloms, cava la terra,
i sona forta l'ungla de corn sòlid.
Tal el Cil·larus fou que adomdà Pòllux
d'Amiclas a ses regnes; talment eren
ambdós cavalls de Mart i ambdós d'Aquiles,
de què es remembren els cantors de Grècia;
i, semblantment, quan el sobtà l'esposa,
l'àgil Saturn una crinera equina
féu rajar abundosa de sa espatlla
i omplí, fugint, d'aguts renills l'alt Pèl·lion.
Quan apassionat de malaltia
sia, o feixuc dels anys, a casa acull-lo,
i no ofenguis sa vellesa honrada.
El cavall, quan és vell, és fred per Venus
i en va compleix la ingrata tasca dura;
i, si arriba a batalles amoroses,
debades s'enfureix, com entre palla
batega esmortuït un viu incendi.
Remarca'n, doncs, ben bé l'edat i el gènit;
després, les altres qualitats, la raça;
i si li dol l'afront de la derrota,
si sent la glòria de guanyada palma.

Les curses olímpiques

¿Per ventura no veus com les carrosses
amb pàlpit de volada es precipiten

al camp, en lluita, des de la barrera,
quan l'esperança del jovent s'arbora
i l'ànsia polsa els exultants coratges?
Els aurigues els insten amb la tralla
i es tomben i les regnes els afluixen.
Vola la roda flamejant de l'ímpetu:
ja són petits i van arran de terra;
ja són alts i sublims: sembla que creixen
a través de l'espai, dintre les aures.
Ni treva ni repòs: d'arena rossa
s'aixeca un núvol. Són humits d'escuma,
del baf i del panteix dels qui segueixen:
tanta és la cobejança de lloança
i tan gran és l'afany de la victòria.
Fou primer Erictoni qui gosava
junyir quatre cavalls a la carrossa,
dret, vencedor damunt les rodes àgils.
I més tard els Lapites Peletronis
els varen cavalcar i els embridaren,
i feren mil gentils cavalleries;
ells ensenyaren al cavall amb armes
d'ufanejar i de ritmar els passos:
ambdues tasques són igualment dures.
Aquells que en són experts volen un poltre
jove i calent i ardit per la carrera:
no el cavall gloriós qui moltes voltes
haja empaitat els enemics en fuga,
ja sia ço que hagi l'Epir per pàtria
o la forta Micenas, o derivi
la seva casta del cavall neptúnic.
Tot això ben sabut, amb temps procuren

els euguers, i amb afany infatigable
engreixar aquell poltre que escolliren
per cabdill i marit de l'eugassada.
Li seguen herbes vellutades, donen-li
aigües corrents i menges farinoses,
per ço que el treball molt no els esvibroni
ni els nadissos invàlids denunciïn
la magror i els dejunis de llurs pares.

L'esment de les egües.

I, en canvi, expressament, amb abstinències
atenuen la ufana de les egües.
I, quan la voluptat ja coneguda
les estimula a la primera còpula,
els neguen el farratge i les allunyen
de les fonts; i sovint amb soleiades
les cansen, i amb carreres les malmenen,
en el temps cald de messes, quan tremola
greument l'era, del batre percudida,
i el pallús frèvol vola al vent qui s'alça.
Ço fan per tal que amb greix sobrer no sigui
l'artiga genital entrebancada
i els solcs quedin estèrils; perquè Venus
sia xuclada àvidament i mesa
íntimament. I ja llavors comença
a succeî la cura de les mares
a la cura dels pares. Quan les egües,
finats els mesos que exigeix natura,
prenyades lentament vagabundegen,
ningú permeti que per costes aspres
portin plaustres feixucs, ni que a salts passin
a l'altra banda del camí, i que en fuita
ardent galopin a través de prades

o correnties arrabassadores:
pasturin per les comes totes soles,
a la vora dels rius de corrent plena
a on hi haja molsa i verdosíssim
de gram sia el ribatge; les abriguin
amb llur frescor opaca les esplugues,
i una ombra de penyal les agomboli.
El tàvec. Voleia a eixams entorn del bosc de Sílarus
i de l'Alburne, verdejant d'alzines,
un insecte que els Grecs digueren *estre*,
per l'inquiet brunzir de sa volada,
i nomenaren els Romans *asilo*;
aspre, de vol acerb: estemordides
abandonen la selva les vacades;
els bruels furients el cel eixorden,
boscatge i ribes de l'eixut Tanagre.
Altre temps esbravà l'ira terrible
Juno, amb tal monstre alat, quan meditava
pesta mortal per la vedella Inàcria.
Allunya'l tu de la vacada plena:
com sia que l'insecte és més maligne
en hores de calor, a l'hora fresca
del sol ixent o quan els astres porten
la nit mena les bèsties a pastura.
Després del part, tot ton esment traspassa
als vedells: tot seguit amb foc i ferro
marca el nombre i el nom de llur nissaga,
tant si per casta els vols com si els reserves
sagrats per l'ara, o per trencar la rota,
o per regirâ el camp horrend d'espines:
vagin els altres per pastures verdes.

Tu aquells que formis per l'agrest cultura
ja de vedells educa bé, i adomda'ls
amb un afany perseverant quan dòcil
és el llur gènit jovenil, dementres
llur edat és doblegadissa encara.
Primerament posa en llur coll colleres
fluixes de verducs prims; després, quan tinguin
avesats al servei els colls a lloure,
juny-los llavors de dos en dos i obliga'ls
a caminâ amb parella acompassada.
Fes que tirin sovint carrosses buides
que a penes en la pols marquin roderes;
després, dessota un pes valent, xerriqui
l'eix de faig, i el timó d'aram se'n porti
les dues rodes rossegant. I mentrestant
mantindràs la jovenalla orada
no amb gram tan sols, ni amb seques fulles frèvols
de salze, ni amb la bova de llacuna:
sega també per ells farratge tendre.
No ompliran les ferrades de llet blanca
les vaques que han parit, segons l'antiga
costum, sinó que les mamelles plenes
rajaran en la boca dels fills dolços.

Les diferents maneres de cavalls.

Però si els prefereixes per la guerra
i els esquadrons ferotges, o tal volta
perquè a les vores de l'Alfeu de Pisa
rodant rellisqui o dins el bosc de Júpiter
regeixi la carrossa voladora;
del cavall sia la primera tasca
veure les armes i la coratgia

dels guerrers, i sentir les trompes bèl·liques,
arrossegar la roda gemegosa
i oir els frens sonants en els estables.
Més i més aleshores s'adelita
de la blandícia afalagant del mestre
i el so del coll li plau quan l'hi colpeja.
I a tals coses s'avesi de tot d'una
que sia tret de l'ubre de sa mare,
i després doni el cap a blans cabestres,
el poltre esquiu, invàlid i novici.
Mes passats tres istius, quan el quart vingui,
de bona hora comenci a donar voltes
i a fer sonar rítmicament ses passes
cabdellant gentilment ses cames gràcils;
i semblant sia que li costa pena.
I llavors amb el vent se provi a córrer;
llavors, volant per camp obert i fluixes
les regnes, marqui a penes en l'arena
ses petjades; com quan de la hiperbòria
contrada espès el vent mestral arriba,
i dissipa les boires de l'Escítia
i esquinça els núvols àrids: aleshores
les altes formenteres qui fluctuen
s'arrissen d'aquell buf, i l'alt fullatge
de la boscúria dóna un so metàl·lic,
i ones llargues rodolen a la riba,
i vola ell escombrant el camp i el pèlag.
Així mateix, aquell cavall, per l'ample
espai del camp olímpic, vers la meta,
irà suant i mastegant escumes
cruentes amb sa boca; o tal vegada,

vinclant el coll d'una carrossa belga.
Quan sien aregats, deixa aleshores
que amb gra abundós el llur cos gran s'engreixi
abans no, que alçarien llur coratge
insolentment i no tolerarien
la tralla lenta ni les brides dures.

Les amors dels braus.

Adés hom criï bous, adés li sia
la cria de les egües més placèvola,
cap altre enginy la força llur afirma
com sostraure'ls a Venus i als estímuls
de cega amor. I per això a pastures
desertes hom els braus tots sols relega
allà d'allà d'un mont o de rius amples,
o els tanca hom dins les boals ben plenes.
Puix la femella, a poc a poc, si és vista,
enflama llur desig i els roba forces,
i amb son encís suau fa que s'oblidin
de les boscúries i de la bella herba
sos amadors orats, i moltes voltes
els fa lluitar amb greu contrast de banyes.
Pastura en la gran selva una vedella
gentil de veure, i dos braus en lluita
alterna s'entrenyellen poderosa
i se nafren sovint: la sang negrenca
mulla el cos, i, amb les testes oposades,
amb gran gemec i amb ímpetu s'empenyen:
bramula el bosc i el llarg Olimp bramula.
I ja més no pasturen en companya
aquells dos braus, rivals: volent[illegible]-
ment el vençut s'allunya, i se n'exila
a unes terres que tothom ignora.

És plany de moltes coses: de l'oprobi,
dels naframents que el vencedor li feia,
de les amors de la gentil vedella
que perdé sens venjança; i en l'exili
enyora les pastures i els reialmes
paterns que abandonà. I no té altre
esment sinó d'exercitar ses forces;
i llargues nits dorm sobre pedres dures
i en desamable jaç, i s'alimenta
d'hirsutes fulles i de càrritx aspre;
i tenaç s'exercita per la lluita:
aprèn de banyejar; els corns esmola
en el tronc d'algun arbre; el vent esqueixa
a cops de cap i escampa pols de lluita.
I, després que ha aplegada molta força
i té renovellada vigoria,
aixecant la senyera de la guerra,
sobre el rival oblidadís se llança:
talment comença a blanquejar una ona
en mig del mar i des d'endins s'eixampla,
i, quan arriba rodolant a terra,
entre penyals esclata eixordadora
i tomba no menor d'una muntanya,
i bull l'aigua del fons i vers l'altura
aixeca una espiral d'arena negra.

L'amor, senyor de tota cosa.

Tota nissaga que la terra habiti
d'homes i feres, i el llinatge equori,
i ocells pintats i bestiar, s'aboquen
a l'amorosa furiosa flama:
l'amor per tots és la mateixa cosa.
En ningun altre temps la lleonessa,

oblidant sos cadells, el camp recorre
més cruelment, ni mortaldat escampen
ni estrall els óssos lleigs per la boscúria;
el senglar aleshores és ferotge,
és aleshores la tigressa pèssima.
Ai las d'aquell qui pels deserts de Líbia
va solitàriament! ¿Veus com tremolen
els membres dels cavalls, només que l'aura
porti a llur nas l'olor que bé coneixen?
Ni brides, ja, ni tralla escorxadora
els poden capturar, ni esculls, ni timbes,
ni rius qui en la corrent arrabassades
se'n duen les muntanyes. També aboca's
el porc sabèl·lic i les dents aguha,
grata amb son peu la terra, i en la soca
dura d'un arbre frega ses costelles,
endurint-les per nafres i baralles.
¿Què fa el donzell al qual una amor dura
en els ossos nodreix el gran incendi?
A la mala hora d'una nit, torbada
pel gran esquinçament de la tempesta,
nedant, travessa el freu ple de tenebra;
damunt ell, tronadora, sotraqueja
la porta de l'Olimp, i les onades
en els esculls amb gemegor se rompen:
sos pares miserables no l'aturen,
ni tampoc, ai!, l'aimia moridora
amb trista mort sobre l'amat cadàver

¿Què els llops-cervers clapats, tan cars a Baccus?

I dels cans i dels llops la raça ardida?
I els cérvols mansuets, ah! quines lluites!

La fúria amorosa de les egües.

Emperò més que totes és insigne
la furor amorosa de les egües.
Venus mateixa fou qui els infonia
aquesta frenesia quan les quàdrigues
de Pòtnia devoraren els bells membres
de son car Glaucus. L'amorosa fúria
allà d'allà del Gàrgar les transporta
i de l'Ascani ressonant: traspassen
nedant els rius, traspassen serralades.
De continent que la secreta flama
escalfà de desig ses fibres àvides
(en primavera més, que en primavera
la calentor retorna als ossos), elles,
bocabadades, en les altes roques,
dretes s'estan, girades vers el Zèfir,
i aspiren l'aura frèvol; i a vegades
se fan prenys d'aquella aura volandera.
Per timbes i penyals, per comes baixes
fugint s'escampen (no vers ta naixença,
o Sol!, ni vers el teu bressol, o Eure!):
vers el Caür se'n van o vers el Bòreas,
o vers allà on neix l'Austre negríssim,
qui endola el cel amb sa fredor de pluja.
I aquí, a la fi, de l'udra llur destil·la
ço que amb nom propi en diuen *hippomanes*
els pastors; verí lent que les madrastres
males sovint colliren per mesclar-lo
amb herbes i amb paraules d'encanteri.

Però ens fuig entretant, irreparable,
ens fuig el temps, mentre d'amor empresos
ens bressa errants entorn de tota cosa.

El bestiar de llana.

Prou del bestiar gros. Encara resta
una altra part d'esment: haver la cura
d'hirsut cabrum i bestiar de llana.
Aquí tenim treball; mes d'aquí glòria
també us cal esperar, valents pagesos.
Ja sé que és tasca ben esquerpa vèncer
la humilitat del tema amb mots magnífics
que l'augmentin d'honor; però la dolça
amor m'emporta per les costes àrdues
i solitàries del Parnàs: m'agrada
anar a la castàlia fontanella
per l'aspre corriol, a on cap roda
d'antic cantor, en davallada fàcil,
no hi deixà assenyalada la rodera.

Invocació a Pales.

Ara amb gran veu, o veneranda Pales,
ara me cal cantar. Per començ, dic-te
que, mentre esperes que l'istiu retorni
abundós de fullam, a les ovelles
els donis herba dins les cledes tèbies
i que escampis damunt la terra dura
molta palla i manades de falgueres
per tal que la fredor no pugui noure
el ramat dolç amb ronya ni pruïja.

La pastura del cabrum.

Ja en tenen prou les cabres amb arboços
fullats i amb aigües d'una ufana viva
quan, a la fi de l'any, el fred Aquari

tomba desfet en pluges i rosades:
llavors de cara al sol posa els estables
guardats de vent, girats vers el migdia.
I no amb esment menor que les ovelles
cal les cabres guardar; ni el guany té minva,
com sia ço que, encar que els vells milesis
cuits se trasmudin en rubor de porpra,
però cabriden més i font més llarga
donen de llet: com més és la ferrada
de l'ubre exhausta desbordant d'escuma,
altre tant les mamelles comprimides
rajaran doble riu inestroncable.
I no menys, entretant, les barbes blanques
i el pèl hirsut deixen els bocs cinifis
per ús dels campaments i per les veles
dels miserables navegants. Pasturen
del Liceu les garrigues sobiranes,
i escapcen les horrendes gavarreres
i els arbocers, que amen les costes àrdues;
i a llur mas tornen fidelment les cabres,
i menen llurs petits, i a penes poden
passâ el portal: tant la mamella els pesa.
Com sia, doncs, que poca cosa et costen,
les guardaràs del glaç amb tota cura
dels vents qui porten neu; els daràs branques
fullades, que les mengin; i no els planyis
el fenàs mentre duri la hivernada.
Quan ve l'alegre istiu, cridat pels zèfirs,
trametràs a pastures de muntanya
un i altre ramat. Camps frescorosos
donem-los en trencar l'estel de l'alba.

quan la claror és virginal i nova,
quan és gemat el gram, i la rosada
plaent al bestiar, fa l'herba gerda.
I d'aquí, quan el cel a la quarta hora
plou set damunt la terra, i les cigales
amb llur cantúria persistent eixorden
els arbrissons torrats de les garrigues,
a pous o a estanys pregons mena les guardes
per ço que beguin dins canals de pedra
l'argent corrent de la bella aigua fresca.
però a la migdiada vull que cerquis
una ombrívola vall a on estengui
damunt sa vella soca un gran brancatge
l'alzina augusta consagrada a Júpiter,
o una espessa i negrejant roureda
que amb la densa foscura de sa fulla
escampi tenebror religiosa.
Torna llavors a dar-los aigües primes
i torna-les al past altra vegada,
quan el sol va a la posta, quan l'atmòsfera
calda atempera el fresc estel del vespre,
i quan la lluna, humida de rosada,
refrigera la set de les pastures;
quan l'alció fa ressonar la costa
brava amb sos crits, i quan la cadernera
damunt un ram de bruc fila son càntic.

Elogi dels pas-
s d'Africa.

I ¿per què encara he d'exaltà en mos versos
els pastors de la Líbia i llurs herbatges
i els erms a on s'alça un teulat a penes?
Sovint de nit pasturen i de dia,
i tot un mes seguit, i les ramades

per vastes solituds vagabundegen
sense trobar casals: tot és planúria.
Amb ell ho porta tot el pastor d'Àfrica:
les armes, el déu Lar, la casa dolça,
el ca d'Amiclas i el buirac de Creta:
no altrament, en començar la via,
l'ardit Romà, sota les armes pàtries,
porta el farcell feixuc, i, ans que l'esperi
l'enemic, és en rengle de batalla.

Les hivernades hiperbòries.

Però no així on són les gents escíties,
on és el llac meòtic, on el tèrbol
Histre arrabassa rossejants arenes,
on, cap al pol, el Ròdope s'allarga:
allà els folcs són tancats dintre les cledes,
i en el camp ninguna herba no verdeja
ni en els arbres cap fulla; jau la terra
informe, vastament, sots les muntanyes
de neu i glaç, que s'alcen a set colzes.
Sempre hivern: sempre bufen fred els Caures.
El sol no esqueixa, no, les boires grises:
ni quan, portat per sos cavalls, s'encela,
ni quan, caigut en les vermelles ones
de l'Oceà, hi renta sa carrossa.
Crostes de glaç sobtades encadenen
els flums corrents, i en la llur dura espatlla
rodes de ferro aguanten: buits navilis
volien sols, mes ara admeten carros.
Arreu, per massa fred, l'aram s'esberla,
les vestes que duu hom se tornen rígides,
i els vins lliscants amb la destral estellen;
tots els llacs se trasmuden en glaç sòlid,

i en la despentinada barba hirsuta
els hòrrids caramells s'endureïren.
I, mentrestant, de tot el cel contínua
tomba la neu; i les ovelles moren,
i soterrats en gel són els cadàvers
dels bous que foren corpulents; els cérvols
s'apilen en flotó, i a penes poden
portar la feixugor de la novella
mole de neu que s'aturà en llurs banyes.
No caça hom les bèsties temoregues
amb llacera ni amb cans, ni les empaita
amb la por d'una ploma purpurina;
però les mata amb naframent de ferro
mentre greument udolen i debades
empenyen la nevada qui els destorba,
i amb gran clamor alegres se'ls en duen.
I els homes, dintre esplugues que cavaren
sots la terra profunda, en segurança
i en oci viuen, i a les flames donen
de la llar oms sencers i sencers roures.
I aquí la nit passen jugant, i beuen
a dojo, com si fos bon suc de vinya,
el ferment amargant de la civada.
Tal la vida és d'aquella raça d'homes
que no té fre, subjecta a l'hiperbori
Septentrió, que constantment atupa
l'Eure rifeu, i vest el cos amb l'aspra
pell dels rengifres de rogenques cerres.

On cal que el
stiar llanós
turi.

Però, si cries bestiar de llana,
sia lluny d'ell l'horror de la garriga.

batzers i abrulls; fuig de pastures grasses;
ramades blanques escolleix tot d'una
de llana blana. Encar que també sia
blanc el xot-pare, si la llengua negra
tingués davall el paladar, no el vulguis:
no sia cosa que de fosques taques
enlletgeixi la llana dels nadissos:
mira en ple camp si en trobaràs un altre.
Així mateix, amb do nevat de llana
(si tant és que la faula és creedora),
o enamorada Lluna, el déu d'Arcàdia,
Pan, t'enganyà, cridant-te a obscures selves;
i tu cedires al qui te cridava.

Les cabres lleteres.

Però, qui vulgui llet, porti a les cledes
amb llarga mà citís i molt de lotus
i tota nèscia d'herbes salabroses.
Per això és que més desitgen l'aigua,
i més tivants són els braguers, i donen
a la llet un regust de sal oculta.
N'hi ha molts qui decanten de les mares
els cabrits ja crescuts, i els emboçalen
l'àvida boca amb forts morrals de ferro.
Aquella llet que a trenc de jorn munyiren,
o bé entre dia, cada nit agleven;
la llet munyida hora foscant, la porta,
el pastor qui va a vila, dins ferrades
l'endemà de matí, o amb una mica
de sal l'estogen per a l'hivern pròxim.

Els cans fidels.

L'esment dels cans per tu el darrer no sia.
Amb xerigot greixós ensems alleta

els cadells ivarsosos de l'Esparta
i l'afuat Molos. Mentre ells et guardin,
no temoregis mai per la masia
lladre nocturn ni súbita llopada,
ni l'Iber. implacable per l'esquena.
I encalçaràs encara moltes voltes
les zebres temoroses o la llebre
amb els cans; amb els cans caçaràs daines.
I foragitaràs moltes vegades.
dels salvatges fangars on se remolquen,
els porcs-senglars, que llurs ahucs contorben
i empaitaràs per les muntanyes altes.
amb crits, cap als filats, un gegant cérvol.

Com seran els tables perque serp no s'hi magui.

Aprèn també a cremar dins els estables
cedre odorant o gàlbane que allunyi
tota serpent amb penetrant aroma.
Sovint, a sota una establia fixa,
lliscà la vibra, al tocament indòcil,
fugint de la claror, horroritzada;
o la colobra, qui a teulat s'avesa
i a l'ombra, s'és colgada davall terra,
pesta dels bous, verí de les ramades.
Pren un garrot, pastor, aixeca pedres
i aixafa l'escorçó, qui se redreça
menaçador, inflat de coll, i xiula,
i, ja fugint, el tímid cap amaga
al bell mig de sos plecs, quan ja s'esvolven
les anelles extremes de sa cua,
quan arrossega ses espirals lentes.
També per les muntanyes de Calàbria
s'hi fa una serp dolenta qui cabdella

sobre el pit alt un dors horrend d'escata,
i d'amples taques és clapat el ventre;
la qual, en temps que els aiguavius esclaten
i la terra és, en primavera, humida,
i quan els austres regalimen pluja,
sojorna en els estanys, viu en les ribes,
i allà, voraç, s'atipa el ventre negre
de peixos i granotes cantadores.
Però quan la llacuna ja és eixuta
i quan els camps de xafogor s'esberlen,
salta a l'areny, i va pel camp amb fúria
torcent els ulls, d'on grans flamades ixen,
de tanta set i sol exasperada.
Ah! no esdevingui mai que jo aleshores
me lliuri a la son dolça, a la serena,
ni que m'ajegui en l'herba de sobines,
quan ella, deposada la pell vella,
rellisca nova, resplendent i jove;
quan, deixant en el niu les serps petites
o els ous, al sol àrduament s'adreça
i dardella amb sa llengua de tres puntes.

La ronya del bestiar.

També les causes te vull dir i els signes
de les enfermetats. La lletja ronya
ataca les ovelles si una pluja
freda los ha arribat a la carn viva,
o el blanc horror d'una hivernal glaçada;
quan, no rentada la suor, s'aferra
a la pell tosa, o quan els esgarrinxen
el cos les romagueres espinoses.

Per això, els rabadans, en corrents aigües
banyen tot el ramat, i en un gorg meten
ben endins el moltó tot xop de llana,
i al bressoleig de l'ona s'abandona;
i el cos tos unten amb negrenques murques,
i meslen sofre viu, pega de l'Ida,
amb escuma d'argent i ungüent de cera,
porrassa, fosc betum, pudent el·lèbor.

Però no hi ha més avinent metgia,
per aquest mal, com si el pastor amb ferro
talla la rel més fonda de la nafra:
tapant el vici, cobra força i vida
mentre el pastor ses mans saludadores
no acosta al mal, o bé d'assegut prega
als déus que enviïn més benignes aures.
Encara més: quan el dolor llisquívol
furtivament arriba al moll dels ossos
dels ramats beladors, i hi cobra fúria
i els membres ja els devora amb febre seca,
serà bo conjurar l'encesa ardència
i ferir al bell mig de la peülla
la vena extrema a on la sang sanglota;
com solen practicar semblant sagnia
els Gelons i Bisaltes coratjosos
quan al Ròdope van, i als erms dels Getes,
i beuen presa llet amb sang equina.
Quan veuràs que una ovella se fa enfora
del ramat, o que cerca plaent ombra
i que esbrota les herbes desmenjada,
o queda a rerassaga, o que se tomba

en mig de la pastura, i que retorna
ben entrada la nit, sola, a la pleta;
talla el mal tot seguit, amb ferro talla'l
ans que el cruel contagi serpentegi
furtivament per la ramada incauta.
No tan espessa cau la torbonada
que empeny el temporal damunt el pèlag
com cauen animals en temps de pesta.
No va de un a un a fer-hi presa,
ans sobta tot el sestador, i sobta
la guarda i l'esperança de la guarda:
tota la nèscia des de son origen.

La pesta dels Alps.

Llavors ho sabrà hom quan vagi a veure
els Alps sublims, les Nòriques masies
enrunades i el camp del Timau Japis:
després de tant de temps, veurà encara ara
deserts els regnes dels pastors, desertes
les belles selves, buides de les lentes
ramades llargament pasturadores.
Un temps, allà, morbosa fou l'atmòsfera
i fou roent i cremador l'autumne:
matà tot bestiar i tota fera,
i corrompé els estanys, i les pastures
emmetzinà de sa pudent metzina.
El camí de la mort no fou, no, únic;
ans, quan la set amb sa difusa flama
havia incendiat totes les venes
i se n'eren contrets els roïns membres,
abundosa posterma en regalava
qui duia en el rajar de sa corrença
un esmicolament de tots els ossos.

Sovint, a honor dels déus, dreta la víctima
prop de l'altar, mentres amb nívea bena
li cenyien les ínfules de llana,
moribunda va caure entre els ministres,
qui gaire no frisaven; i, si amb ferro
el sacerdot en va immolar alguna,
damunt l'altar ses fibres no cremaven,
cap averany els sacerdots no en treien,
a penes els coltells de sang tenyien-se
i s'enfosquia amb poc de pus la terra.
Arreu moren vedells en l'herba verda;
abandonen arreu la dolça vida
lligats a les sadolles menjadores.
Als cans falagadors vingué la ràbia;
els porcs malalts sacsà una tos convulsa
qui els escanyava les inflades goles.
I, oblidós de les lluites i de l'herba
el cavall vencedor, malaurat tomba,
i de les fonts s'esquiva i fer la terra
amb calcigar espès. Orelles pàndoles,
vaga suor pels moridors ja freda,
seca la pell i de palpar ben aspra:
són aquests els senyals als primers dies
ans de la mort; mes, si per graus comença
la malaltia a créixer, són llavores
ardents els ulls i és l'alenar profunde
i adesiara gemegós; dilata's
la illada amb llarg sanglot; una sang negra
del nas li regalima, i l'aspra llengua
ofega-li les fauces impedides.
Aprofità quelcom amb una canya

engorjar rois de vi: semblava l'únic
saludable remei dels qui es morien;
però després aquest remei mudava's
en un verí letal: en fúria doble
ben tost cremaven; i ells mateixos, pròxims
a la mort malastruga (els déus reservin
recompenses millors als piadosos,
i als enemics tal puniment enviïn!),
amb les dents nues se dilaceraven
els membres corromputs amb llargs esquinços.
I vet aquí que sots la dura arada
cau un bou fumejant, i per sa boca
vomita un mesclament de sang i escuma
i fa el darrer gemec de l'agonia.
Se'n va tot trist el llaurador: desferma
del jou l'altre vedell, ple de tristesa
per la mort del germà, i a mitjan tasca
deixa la rella dins el solc. Ni l'ombra
de selves altes ni les belles prades
no donen, no, conhort a sa gran pena,
ni el flumicell que en mig de pedres llisca
camp a través, més estil·lat que l'ambre;
ans, se li afluixen els costats, apaga
sos ulls immensos l'estupor, la testa
massa pesant se li enderroca a terra.
¿Què els profita els treballs i els beneficis
i haver obert les rotes amb la rella?
El vi massic no fou ço qui els va noure,
ni foren les viandes exquisides.
De fulles viuen i de simples herbes;
bevenda tenen en les fonts lliscantes

i en incansables rius rodoladissos
ni trencà el maldecap llur son tranquila.
Diu hom que, en aquell temps i aquells paratges,
bous no·hi havia pels altars de Juno,
i les carrosses hom portava als temples
alts amb parelles mal-cabals de brúfols.
I doncs eren els homes qui amb greu pena
esgarrapaven amb rastells la terra
i soterraven la llavô amb llurs ungles;
eren ells qui, per les muntanyes altes,
junyint el propi coll, arrossegaven
el cruixir grinyolant de les carretes.
A l'entorn de l'aprés el llop no volta,
ni de nit ronda entorn de les ramades
un afany més agut el senyoreja.
Els cérvols fugitius, les daines tímides
alternen ara amb cans, rondant les cases.
Vomita l'ona en la ribera extrema,
com cossos nàufrags, la fillada morta
del mar immens i de tot peix qui neda;
en els rius cerquen un refugi insòlit
els vells-marins; la serpent mor: no poden
inexplorats amagatalls lliurar-la'n;
moren les hidres, arrissant l'escata.
L'aire mateix és als ocells maligne:
abandonen la vida sota un núvol
sublim, i tomben fulminats a terra.
Debades és que mudin de pastures
la metgia mateixa els és noable.
No hi valen mestres: ni Quiró Filirides
pogué res, ni Melamp Amitaoni.

Tisifone ix a llum, cruel i pàl·lida:
porta davant paor i malalties
i alça més cada jorn l'àvida testa.
De bels i de bruels els rius ressonen,
i els puigs sublims i les riberes àrides.
I ja fa estrall a munts la pestilència
i apila en les pallisses els cadàvers,
qui es descomponen en carronya lletja
fins a tant que hom pensa soterrar-los
i amagar-los en fosses: cap usatge
podien fer del cuiro; no podia
ningú abolir amb aigua llurs entranyes
ni extirpar-les amb foc, ni tampoc tondre
la llana infecta en pus i malaltia,
ni sols tocar el drap que tix amb ella;
ans, si qualcú gosava revestir-se
del mantell desamable, ja invadien
sos membres mal-olents suor immunda
i pústules ardents. I no es passava
gaire temps que una febre misteriosa
amb foc diví no consumís sos membres.

LLIBRE QUART

La mel divina.

Tot seguit cantaré de la mel pura
el do celestial. Mira propici
també eixa part de mon treball, Mecenas.
Diré els meravellosos espectacles
de les petites coses: els magnànims
cabdills i els pobles, els costums, les lluites
acèrrimes de tota aquella gènera.
La tasca és lleu, però no és lleu la glòria
si ajuden al cantor els déus benignes
i si l'escolta l'invocat Apòl·lon.

On les abelles han d'estar.

Primer cerca un lloc bo per les abelles
que al vent no sia obert (puix que destorba,
el vent, que portin al casal el càrrec),
on ni ovelles ni cabrits joiosos
les flors calciguin, ni l'errant vedella
espolsi el rou i petgi l'herba tendra.
I sien lluny de l'establia, llépol
el llangardaix de la pintada esquena
i el bellarol i tota altra au, i Procne,
que el pit s'envermellí amb les mans cruentes;
com sia ço que vastament assolen
tota la rodalia, i en llur boca

porten al vol caçades les abelles,
menja plaent, als nius impiadosos.

Però no hi manquin decorrents fontanes,
ni bells estanys i verdejants de molsa,
i un rierol que per l'herbei rellisqui;
ombregi una palmera son vestíbul
o amb son brancam l'abrigui un gran ullastre,
per tal que quan trauran en primavera
els reis novells els llurs novells exèrcits,
i jugarà la jovenalla eixida
del rusc, inviti l'avinent ribera
a esquivar la calor, o un arbre pròxim
l'aculli en son brancatge hospitalari.
I, tant si la bella aigua és aturada
com si és escoladissa, met-hi soques
de salze, de través; o llança-hi còdols
per ço que en ponts freqüents puguin posar-se
i obrir al sol d'istiu les lluents ales,
tant si el vent les tardanes despargia
com si les submergia dintre l'aigua.
I, a l'entorn, que hi floreixin quàssies verdes,
cerfull, qui tramet lluny el bon aroma,
sajulida abundant, grassa de flaire,
i violetes que en la font s'abeurin.
I les mateixes arnes, adés sien
fetes d'escorxa buida, adés teixides
de flexibles verducs, és bo que tinguin
l'entrada estreta, puix l'hivern agleva
la mel de fred, i amb la calor s'escorre.
D'aquests dos elements són paorugues

semblantment les abelles: no debades
omplen amb cera les subtils esberles
del casal llur, i les clivelles tapen
amb el pollen floral i amb aquell gluten
elaborat per tal servei a posta,
més consistent que el vesc i que la pega
de l'Ida frígia. Si no ment la fama,
també moltes vegades davall terra
bastiren les abelles llar oculta
dintre algun roc brescat o bé en la cega
concavitat baumada d'una soca.

Tu, no res menys, amb mà amorosa, pasta
fang entorn de les arnes clivellades,
i escampa-hi per damunt algunes fulles.
Cap teix no deixis prop del rusc, no cremis
a la flamada els crancs vermells, ni et fiïs
d'estany pregon ni d'aquella contrada
en la qual un fangar greument hi pudi,
o les còncaves roques hi ressonin
colpides per la veu o bé hi sangloti
el surt sobtat intermitent de l'eco.
Més tinc a dir. Quan el sol d'or soterra
l'hivern foragitat, i en llum oberta
primavereja el cel, elles tot d'una
se n'ixen a recórrer salts i selves,
i tallen flors de porpra i al vol liben
l'argent de belles aigües lliscadores.
D'aquí, en temps de pascor, que elles, alegres,
no sé amb quina dolçor, fan nius i cria;
d'aquí mestrívolment pasten la cera

i fabriquen la mel espesseïda.

Els novells eixams.

Tu, quan, alçant el cap, veges l'exèrcit
novell, eixit del buc, a les estrelles,
nedant dins la maror fulguradora
de la llum estival, en obscur núvol
que se n'emporta el vent; mira i admira:
sempre s'endrecen a les aigües dolces
i al fullat ombradís de les arbredes.
Per allà escampa tu d'aquelles plantes
la sabor de les quals els és placèvol:
tarongí esmicolat i humil cerinte,
que per l'estil del gram s'estén per terra;
i fes dringar metall i a l'entorn sona
els timbals orgiàstics de Cibeles.
Elles mateixes, ben volenteroses,
davallaran als aromats paratges;
elles mateixes, i segons llur guisa,
se n'entraran a dintre les caseres.

La topada hostil.

Però si són sortides a batalla
(puix sovint esvalot i greu discòrdia
se mou entre dos reis), és cosa fàcil
conèixer l'ànim de les hosts, conèixer
llurs coratges vibrants de gosadia,
puix estimula a les de rerassaga
la marcial clangor de l'aram bèl·lic,
i sent hom una ronca brunzidera
semblant als sons trencats de les trompetes.
Llavors, trements de lluita, s'arremeixen
llampegants d'ales, i en la boca aguhen
els agullons i mortalment s'abracen,
i a l'entorn del rei llur i de llurs tendes

s'apilen denses i amb grans clams provoquen
l'host enemiga. Mes, si és primavera
i si un vent pluig asserena l'atmosfera
i obrí el camp de la lluita, llavors ixen
a flotons pels portals i s'escometen:
retrona amunt el tro de la batalla,
en gran pilot mesclades s'aglomeren,
i en enderroc precipitades tomben:
no més espessa cau la calamarsa,
ni dels aglans la pluja no és tan densa
quan el roure és batut. Entre l'exèrcit
van els cabdills: llurs ales llampeguegen,
i en pit estret batega'ls la gran ànima,
resolts a no cedir fins a tant que haja
obligat un o altre, la derrota,
a girar les espatlles fugitives.
Mes, tot aquest tumulte greu de lluita
i aquesta gosadia esvalotada,
amb un grapat de frèvol pols represos
La mort del rei vençut. seran i apaivagats. Quan del conflicte
els dos cabdills has apartat, tu lliura
a mort aquell que menys valent et sembli,
que sa voracitat no et perjudiqui:
regni el millor, dins son reialme, únic.
Un és ardent i clapejat d'or pàllid
(n'hi ha de dues castes): tu aquest tria,
vistós de cos i fulgurant d'escata;
és l'altre lleig i peresós: sens glòria
arrossega vilment son ample ventre.
Tal com l'aspecte dels dos reis és doble,
així mateix ho és el dels dos pobles:

les unes són horrendes de lletjura
com el gargall que de l'eixuta boca
un vianant sedent fa caure en terra
entremig de la pols; les altres lluen,
corusquen de fulgor, i d'or rutila
brufada gentilment la bella esquena
amb un igual arrosament de gotes.
Aquesta és la nissaga preferible:
d'elles trauràs en temporades certes
mel dolça, i no tan dolça com llisquenta,
que del vin-blanc endolcirà l'asprura.

Però quan volin els eixams errívols
jugant pel cel, i, menyspreant les bresques,
la fredor de les arnes abandonin,
decantaràs de la juguesca estèril
llurs ànims esburbats. No és greu la tasca:
pren les ales als reis: si ells no acabdillen,
ninguna no alcarà el vol a l'altura,
ni cap d'elles tindrà la gosadia
de treure les banderes de les tendes.
Invitin-les els horts qui olor exhalen
de la flor del safrà; i la tutela
de Priap d'Hel·lespont, amb falç de salze,
d'ocells goluts i lladregots les lliuri.
I el mateix hortolà, de les muntanyes
altes, davalli pins i farigola;
entorn dels bucs ne sembri amb abundància;
endureixi sa mà en la tasca dura;
ell planti mates fèrtils en la terra;
ell les abeuri de regor amiga.

I si no fos que vull plegar les veles
al bell fi del treball, i tinc frisança
de capgirar la proa envers la terra,
tal volta cantaria quina cura
exigeix el conreu de fèrtils hortes
i els roserars de Pœstum, qui floreixen
dues vegades; i de quina guisa
l'aigua corrent agrada a la xicoira,
i com l'api verdeja en les baldanes,
i com entre l'herbei i retorçuda
hi creix la carabassa, tota ventre;
el narcís de tardana cabellera
no oblidaria, ni la lenta fulla
i vincladissa de l'acant, ni pàl·lides
cures, ni murtres, qui les ribes amen.

L'hort del vell Corici.

Puix me'n record que sots les altes torres
d'Ebàlia, allà mateix a on el negre
Galès amara les camperes grogues,
vaig veure, en mon jovent, el vell Corici,
el qual tenia una ruïra magra:
mai els vedells l'havien de fer fèrtil,
ni al ramat donaria prou pastura,
ni tan mateix hi baixaria Baccus.
I, no obstant, el bon vell, en la quintana,
sembrant qualque llegum i entorn blancs lliris,
berbenes i cascalls de tiges buides
la riquesa igualava dels monarques;
i, de retorn a casa, cada vespre
carregava la taula de verdures
que no havia comprat. En primavera

era el primer collint l'esplet de roses,
i en la tardor el bell esplet de fruita;
i quan el trist hivern fins feia esberles
dels penyals amb tant fred, i encadenava
el glaç la correntia de les aigües,
ell, ja llavors, l'alegre cabellera
tonia de l'acant, qui, sorollosa,
l'istiu cridava com ja no venia,
com tant trigaven els mandrosos zèfirs.
I era el primer que veia ses abelles
eixamenades i multiplicades,
i de les bresques rois de mel premia;
tenia til·les i pineda espessa;
cascuna flor que poncellava en l'arbre
era una fruita per tardor madura.
Els oms alts transplantava per fileres
i els aspres permanyers; arrenglerava
espinalers qui li retien prunes,
plàtans frondosos qui regaven d'ombra
els qui anaven a beure en la fontana.
Mes, excloït per l'estretor dels límits,
em cal ometre tot això i deixar-ho
a un altre perquè ho membri i perquè ho canti.

La divinal natura de les abelles i la policia i regimen llur.

Però ara us vull dir quina natura
a les abelles va infondre Júpiter
en premi de seguir la brunzidissa
sonora de l'aram qui crepitava
en polsar-lo els Curets: mercè deguda
perquè dessota la dictea cova
al Rei del cel manteniment donaren.

Els fills comuns sols les abelles tenen
i d'una urbs l'abrigada albergueria,
sota lleis justes la llur vida corre;
sols elles una pàtria han coneguda
i una immutable llar. D'istiu treballen,
membrants de la hivernada venidora
i posen en comú ço que adquiriren.
Les unes curen de la vitualla
amb vigilant esment, o s'exerciten
pels camps, en el treball, per avinença;
les altres, dins el claustre de llur casa
el fonament estenen de les bresques,
ço és, el gluten que l'escorça plora
a gotes lentes, del narcís la llàgrima;
després pengen la cera aferradissa.
I unes altres encara, les adultes
cries, que són del poble l'esperança,
treuen al sol; pasten la mel puríssima
aquelles altres, qui per poc no esquerden
les casanelles de tant nèctar líquid.
I n'hi ha d'altres a les quals designa
la sort per caps de guaita de les portes
i atalaien els núvols i la pluja,
o bé reben el feix de les qui arriben
o, en esquadró agressiu, del rusc bandegen
els abegots, nissaga peresosa.
Bull el treball, i plena de fragància
la mel difon olor de farigola.
I a la manera dels Ciclops quan forgen
afanyosos el llamp amb masses dòcils
de metall fos: uns inflen i desinflen

els cuirs de bou, mentres els altres mullen
en els estanys els bronzes qui estrideixen;
gemega l'Etna al cop de les encluses;
ells, a compàs i amb poderosa força,
alternativament alcen els braços
i amb tenalla tenaç giren el ferro;
no d'altra guisa, si tant és que sia
lícit les coses grans a les menudes
comparar, una ingènita avarícia
de posseir instiga a cada una
de les abelles àtiques que faci
el seu propi treball. A les més velles
pertany la policia de la vila,
i defensar les bresques, i encara ara
bastir les casanelles laberíntiques.
I les més joves, a la nit, retornen
amb greu fadic i arronçament de cames
pel càrrec tan feixuc de farigola;
i arreu arreu pasturen els arboços,
les salzeredes glauques i la quàssia
i el safrà carmesí, la til·la pingüe
o bé els jacintes de color de ferro.
Per totes elles el repòs és únic,
i és únic el treball per totes elles.
El matí, totes corren a les portes:
no hi ha peresa; quan l'estel del vespre
novellament els adverteix que cessin
de pasturar pel camp, llavors retornen
al casal llur per recrear els cossos.
Se fa un murmull i les caseres brunzen.
Després, quan cadascuna és a son tàlem,

ja per tota la nit se fa silenci
i la son rega el cansament dels membres.
Ni mai veuràs, quan amenaça pluja,
que s'allunyin enfora de les arnes
ni al cel es fiïn si són vents qui arriben;
sinó segures, sota les muralles
de la ciutat, se'n van molt prop a beure
i són curtes eixides les que intenten.
Sovint aixequen pedrolins, a guisa
que les naus frèvols que l'oratge mena
han mester pes de sorra: amb aquest llastre
tien el vol a la flonjor dels núvols.

La castedat de les abelles, i llur [illegible] del treball.

Ço que et farà, però, més meravella
és el costum que les abelles tenen:
jamai se lliuren mollament a coit
ni els cossos fluixos donen mai a Venus,
ni amb greu esforç els petits llurs infanten;
ans, els fillols recullen amb la boca
ja nascuts de les fulles i les herbes
suaus: així renoven el Monarca
i sa petita Cort; així basteixen
l'Aula reial i la Ciutat de cera.
Sovint també, errants per penyes dures,
les ales s'han trencat: volenteroses
davall el feix abandonaren l'ànima:
tant les flors amen, i amen tant la glòria
de fer la mel divina! I doncs, encara
que de llur vida sigui breu el terme
(puix més enllà de set istius no passa),
però roman sempre immortal la gènera,
i per anyades llargues la fortuna

del casal persevera perdurable
i en ell hi són comptats avis dels avis.
No així l'Egipte ni la Lídia extensa,
no així els pobles de Pàrtia ni l'Hidaspes
Mede veneren el rei llur. Incòlume
servar el rei és ço que totes volen:
si l'han perdut, tota aliança trenquen,
i escampen tota mel que han fabricada,
i desfan la bella obra de les bresques.
Ell és el guardià de la llur tasca;
a ell totes l'admiren i festegen
i li fan cort, remorejants i denses,
i a vegades l'aixequen en l'espatlla,
i exposen llurs coratges a la guerra
i cerquen bella mort per les ferides.
Per aquests senyals, doncs, i aquests exemples
afirmaren alguns que les abelles
participaven de la ment divina
i que tenien esperit eteri,
puix Déu és escampat per tota cosa,
per terra i cel pregon i per mar ampla,
i d'Ell les bèsties i els ramats i els homes
i tota mena de ferum, en nàixer,
el glop bevien de la vida frèvol;
i també que després a Ell tornaven
totes les coses quan dissoltes eren,
i que no res completament moria,
sinò que, viu, volava i s'encelava
com una dansa rítmica d'estrelles.

Si de l'august palau alguna volta

En quina manera al treure la mel i quan hom la traurà.

treus de la mel el ros tresor recondit,
primerament, amb un glop d'aigua, bruix
el rusç i escampa penetrant fumera.
Dues vegades són les bresques plenes;
són dues les saons de la collita:
quan demostra a la terra sa faç bella
la plèiade Taigete, quan s'esquiva
de mullar en el mar sa bella planta;
i així mateix quan la mateixa estrella,
fugint del Peix aquós, davalla, trista,
a colgar-se en les ones hivernenques.
És inefable de comptar llur ira:
mosseguen amb mossades verinoses;
s'aferren a les venes, i dins elles
els agullons hi deixen, invisibles,
i dins el naframent hi deixen l'ànima.
Però si tems un hivern dur, i ets pròvid
de l'esdevenidor, i compadeixes
el descoratjament i la misèria
(no t'hi pensis!), perfuma amb farigola
el rusc, i treu tota la cera vana,
com sia que sovint menja les bresques
un llangardaix ocult, sovint hi nien
les bellaroles qui de la llum fugen,
l'abegot malfeiner hi fa l'estatge
i golut menja la vianda d'altri,
o l'aspre tàvec s'hi arremeix de lluita
amb armes desiguals, o el corc hi entra,
o bé l'aranya que puní Minerva
penjà al portal ses teranyines fluixes.
Com més exhaustes sien, més s'afanyen

per alçar la ruïna de llur gènera:
les places ompliran de jovenalla
i amb mel de flors curullaran els orris.

Les malalties dels abellars, i el llur guariment.

I si tant és (puix que també la vida
donà els atzars humans a les abelles)
que llangueixen en trista malaltia,
conèixer-ho podràs amb senyes certes:
tot d'una, altra color han les malaltes;
llur faç deforma una magror horrenda;
llavors els cossos aorbats de vida
treuen del rusc, amb funerària pompa;
o bé s'enganxen amb els peus penjades
en el dintell, o en les caseres closes
totes s'estan sense sortir, a dintre,
balbes de fam i de fredô arrupides.
Aleshores sent hom bonior sorda
i un persistent murmuri, com quan l'austre
glaçador remoreja per les selves,
o quan bramula inquietat el pèlag
del reflux sorollós de les onades,
o bé com quan en les tancades forges
la flamarada ràpida batega.
Aconsellar-te vull, si el cas arriba,
que les fumiguis amb olor de gàlban,
que els oferesques mel dins canyes buides,
exhortant i invitant a les malaltes
perquè tastin la menja coneguda.
Major remei serà si encara hi mescles
la sabor de la gala esmicolada
i roses seques, o bé arrop que s'hagi

confitat amb molt foc i panses psíties,
farigola d'Atenes i centaura,
que dilata a l'entorn tan greu aroma.

També una flor hi ha, en les praderies
que *amello* anomenaren els pagesos
és herba trobadissa al qui la cerca.
És daurada ella, i d'una sola tija
alça un ravell esponerós de brostes,
però en les fulles que a l'entorn abunden
la porpra hi lluu de la viola negra.
Sovint l'ara dels déus fou adornada
amb garlandes teixides d'aquesta herba.
És aspra la sabor que deixa en boca.
La cullen els pastors en les pastures
i vora la corrent corba del Mela.
En vi odorant bull-ne les rels, i posa'n
paneres plenes i avinents que en mengin.

Emperò, si a qualcú fallís de sobte
tota la cria i no tingués d'on treure
eixam novell, és hora que li digui
la troballa immortal del Mestre Arcàdic
i de quina manera moltes voltes
dels vedells immolats la sang impura
abelles congrià. La bella gesta
te contarè d'ençà de son origen.
Puix tota aquella gent benavirada
de Pel·las i de Cànop qui conrea
els camps que el Nil amb sa creixença inunda
i estanys en fa que en naus pintades solca.

i per la banda a on el riu davalla
rodoladís de l'Índia virolada
i marca el veïnatge de la Pèrsia,
armada de buirac, i amb negra molsa
fecunda tot el verdejant Egipte
desembocant per set diverses boques;
tota aquesta contrada, salut certa
posa en aquest enginy. Primer hom tria
un lloc angost que per tal ús s'amidi.
Teulat estret hom posa i parets baixes,
i encara hi afegeix quatre finestres
als quatre vents qui rebin llum obliqua.
Hom llavors cerca un bell vedell qui encorbi
ja banyes de dos anys, cerclant sa testa:
ja sia que repugni i que forcegi,
tapa-li el nas i tapa-li la boca,
el mata a cops, i ses entranyes mòltes
dins el cuiro sencer van corrompent-se;
i, així posat, dintre del clos el deixa,
i col·loca dessota les costelles
feixina i quàssia verda i farigola.
Això fa hom quan les onades rua
l'alè primer primaveral dels Zèfirs,
ans que el camp vermellegi amb colors noves,
abans que l'oronella cantadora
el niu familiar pengi del sòtil.
I mentrestant en la mollor dels ossos
comença-hi a bullir una humor tèbia
i un bellugar meravellós de larves,
primer mancants de peus; després els surten
ales brunzentes, que de mica en mica

confusament s'alcen a l'aire frèvol,
fins que amb impetu n'ixen, com la pluja
dels xàfecs estivals, com les sagetes
que engega el nervi de tivant ballesta
quan la lluita inicien els Parts àgils.

¿Quin déu ens revelà aquesta art, o Muses?
quin déu va ésser? ¿D'on començ havia
aquest novell experiment dels homes?
Quan el pastô Aristeu (com diu la fama)
fugia dels boscatges frescorosos
del Peneu, per la fam i malaltia
perduts sos abellars, marrit s'atura
a l'ull sagrat del fontanal, amb moltes
queixes, talment interpel·lant sa mare:
— Mare Cirene, qui el pregon habites
del gorg: ¿per què de la preclara nèscia
dels déus m'has engendrat (si, com em contes,
Timbreu Apòl·lon és estat mon pare),
tan avorrit pels fats? ¿On és anada
l'amor aquella que de mi tenies?
Per què del cel em daves esperança?
Aquesta honor mateixa de la vida
pren-la, si et plau, com sia cosa certa
que la guarda sol·lícita de messes
i bestiar, després que tota cosa
vaig intentar, em mantenia a penes,
de grat la't don a tu, a tu, ma mare!
I encara prec que facis més: arrenca
amb ta mà les boscúries benaurades,
porta a l'estable l'enemic incendi,

mes messes destrueix, mos sembrats crema,
branda en mes vinyes la destral potenta,
si tant d'enuig et fa ma benanança! —
La mare, al fons del riu, sentí en son tàlem
el plant del fill. A son entorn les Nimfes
prenien, per filar, llana milèsia
xopada de color verd-blau marina:
Drimo, Xanto, Ligea, Filodoce,
que havien desfermat per la blancura
dels colls, avall, la cabellera clara;
Nesea, Spio, Tàlia, Cimodoce;
Cidippe i la rossejant Licòrias
(l'una era verge, i poc feia, l'altra,
que suportava per primera volta
els treballs de Lucina), Clio i Bèroe
sa germana, ambdues Oceànides,
ambdues cinctes d'or, cinctes ambdues
de pells clapades; i Efira i Opis
i Deiopeia d'Àsia i Arethusa
veloç, al-cap-darrer sense sagetes.
Entre les quals Climene recomptava
la malfiança de Vulcà frustrada,
l'engany de Mart i la dolçor furtiva,
i les amors dels déus d'ençà del Caos.
Corpreses de l'encís, mentre vestien
el fus amb la mollesa de la llana,
el gran plant d'Aristeu ferí l'orella
materna de bell nou, i romangueren
mudes d'esglai en els bancals de vidre;
i, adavantant-se a totes, Arethusa
pujà a mirar, i va aixecar de l'ona

la rossor de son cap, i de lluny crida:
—Per tal gemec, no fores no debades
o Cirene germana, commoguda!
Ton Aristeu, la teva amor suprema,
a la vorera del Peneu, son pare
s'està molt trist i tot corfós de llàgrimes
i et diu cruel. — La mare, percudida
en son pit d'una incògnita temença:
—Mena'l, vés, cuita, porta'l a nosaltres:
tocar les llindes divinals li és lícit! —
Això li diu, i mana ensems que es faci
enrera el riu pregon, per on el jove
introduís el pas. A la manera
d'un mont baumat, se va encorbar l'onada,
i s'aturà a l'entorn i en l'ampla falda
l'admet, i amaga'l sots la correntia.
Ja admirat de la casa de sa mare
i sos regnes mullats, de les llacunes
tancades dins covals, i de les selves
sonants, anava el bell donzell, anava
espaordit de la remenamenta
gran de les aigües; contemplava sota
la terra vasta com es departien
els rius lliscants per totes les contrades:
el Lic i el Fasis i la font primera
d'on a borbolls l'alt Enipeu esclata;
d'on naix el pare Tíber, d'on naix l'Ani
amplifluent, i el codolós Hipanis
atronador, d'on el Caïc de Mísia,
i Erídanus, daurat de dues banyes
en front taurí: no hi ha altre riu qui corri,

a través de les grasses coromines,
més violent cap a la mar de porpra.
Decontinent que ell arribà a la cambra
brodada amb penjarells d'estalagmita,
i el plant estèril conegué Cirene
del fill, per orde, les germanes Nimfes
aboquen en ses mans decorrents aigües
i porten mandils fins: les unes omplen
la taula de viandes; plens els calzes
posen, i exhalen els altars encesos
l'aroma de reïnes de Pancaia.
I la mare li diu: — Pren aquest veire
del vi que Baccus a Meònia dóna:
libem al Oceà! — I ensems prega ella
a l'Oceà, pare de tota cosa;
a les germanes Nimfes: cent qui guarden
els rius, i cent qui guarden les boscúries.
Rega tres voltes amb el nèctar líquid
la flama ardent: la flama tres vegades
s'aixeca, plena de fulgor, al sòtil;
i, amb aquest averany confirmant l'ànim,
començà a dir talment: — En una gorja
del mar carpàtic, prou sé jo que habita,
per mercè de Neptú, un endevinaire,
el ceruli Proteu, qui tresca el pèlag
immens en la carrossa on s'aparellen
amb bípedes cavalls monstres aquàtics.
Ara se n'és anat al port d'Emàtia
i a sa natal Pal·lene. Per les Nimfes
aquest és venerat, i fins venera'l
també el mateix Nereu, tan vell de dies;

Proteu, el pastor de vells-marins.

puix tota cosa sap l'endevinaire
present, passada i esdevenidora.
Així plagué a Neptú, del qual pastura
sota l'abisme les ramades lletges,
les foques indolents. Mon fill amable:
cal que primer amb vincles l'empresonis
perquè et reveli de la malaltia
tota la causa i te'n secundi l'èxit,
puix no res te dirà sinó per força
i amb ninguna pregària el vinclaries.
Agafa'l fort i posa-li cadenes:
només així ses arteries vanes
irritades seran. I jo mateixa
quan el sol haurà encès la migdiada,
quan tindran set les herbes i quan l'ombra
al bestiar serà més agradívola
et duré al cau secret del vell, a l'hora
que s'hi recull cansat de les onades,
per tal que en somni el puguis escometre
tombat més fàcilment. Mes, en tenir-lo
empresonat de mans i de cadenes,
aleshores les vàries aparences
i semblances de fera et faran burla,
puix se farà sobtadament porc hòrrid,
negre tigressa, drac cobert d'escata
o lleonessa de l'esquena fulva;
o bé crepitarà com una flama,
i d'eixa guisa es lliurarà dels vincles
o lliscarà tènuement com l'aigua.
Però, com en més formes se trasmudi,
tu, fill, estreny encara més els vincles

fins a tant que tornat a la primera
forma del cos serà, com el vas veure
quan la son vessava ombra en ses pupil·les. —
Això Cirene diu, i en torn escampa
una líquida flaire d'ambrosia
i tot el cos del fill ungia amb ella:
de la composta cabellera una aura
ben olent se n'exhala, i sos bells membres
recobraren una àgil vigoria.
Al flanc mateix d'una muntanya còncava
s'obre una espluga gran, a on les ones,
que l'oratge engrosseix i multiplica,
empeses fins allà, van a trencar-se
en la profunditat d'aquella cova
que altre temps fou calanca seguríssima
als mariners sobtats per la tempesta.
És allà dintre que Proteu s'oculta
dessota l'abrigall de la gran roca.
I dins aquest amagatall, la Nimfa,
decantat de la llum, col·loca el jove:
ella està lluny, dintre una boira, obscura.
Ja el ràpid Sírius, qui torrava els Indis
eixarreïts, havia encès sa falla;
el Sol de foc havia devorada
panteixant la meitat de sa carrera;
les herbes feien espetecs de seques,
allargaven els rius les goles àrides,
i el llim del fons els raigs brunzents coïen.
I Proteu se n'anava de les ones
a l'antre acostumat: voltant-lo humida,
la ramada de peixos del gran pèlag

alegrement saltava i arruixava
de xipolleig amarg la rodalia.
S'ajacen per dormir, en la ribera,
escampades, les foques. I ell, a guisa
del pastor qui al bell cim de les muntanyes
quan l'estel dels bovers des de la pleta
torna a casa els vedells, i els llops aguhen
la dent perquè han oït el bel planyívol
dels anyells, des d'un cingle en compta el nombre.
Quan fou dada a Aristeu avinentesa,
a penes comportant que els membres lassos
tombàs el vell, amb un gran crit l'assalta,
i l'ancià jaent pren en cadenes.
I, no oblidós Proteu de sa arteria,
es muda en tota mena de miracles:
en foc, en fera horrible, en flum llisquívol.
Mes, quan sa astúcia ja no troba eixida,
torna, vençut, a sa primera forma,
i a la fi amb veu humana així li parla:
— ¿Qui fou que et comandà que a l'alberg nostre
vinguessis, jove el més audaç dels joves?
O què és que vols de mi? — Mes ell contesta.
— Ho saps, Proteu, ho saps: ninguna cosa
te pot fallir. No vulles demanar-m'ho.
Aquí vinguí per divinal precepte
a cercar per mes coses aterrades
oracles i remei. — Ço només deia.
A la fi, el vell Vident, a tals paraules
amb sord bramul, torcent amb molta força
els ulls ardents a on llampeguejava
una llugor verdosa submarina,

obria així la boca als fats: — Cap numen
irat t'empaita: crim molt greu expies:
el miserable Orfeu aquestes penes
(més grans te les mereixes) et suscita
(no li ho veden els fats), i greu venjança
ne pren per la muller que li robares.

Orfeu i Eurídice

Puix mentres ella, per la vora-vora
del riu, corrent, de tu se feia esquiva,
no va veure a sos peus, entre les herbes
altes, la jove qui a la mort corria,
un gran drac, guardià de la ribera.
El jove chor de Dríades eixorda
amb llur plant les muntanyes sobiranes.
I les moles de Ròdope ploraren
i l'alt Pangeu, la terra bel·licosa
de Res, i els Getes i l'Orítia i l'Hebre.
Ell, consolant amb la baumada cítara,
sa desolada amor, o dolça esposa,
a tu et cantava, a tu, en la solitària
ribera; a tu quan se'n venia el dia,
a tu quan s'inclinava vers la posta.
I fins entrava en les tenàries goles,
porta alta de l'infern, i en el boscatge
negrejant de paüra i de foscura;
i visità l'Infern i el Rei terrible,
i aquells cors que no vinclen precs dels homes.
I, mogudes pel cant les Ombres frèvols
i les Imatges d'aquells orbs de vida,
compareixien des la pregonesa
de l'Ereb, tan nombroses com nombrosos

se colguen els ocells entre les fulles
quan la vesprada o la hivernenca pluja
els arruixa dels monts baixos i mares,
cossos dels grans herois, mancats de vida,
infants, pucel·les innuptes, i bells joves
en la pira posats davant llurs pares.
A l'entorn de les quals, el fangar negre
i les canyes deformes del Cocitus
i aquell llac peresós i l'aigua oiosa
empresonats els tenen, i l'Estígia
els serva encadenats amb nou revoltes
Els casals de la mort se n'astoraren,
del cant punyent, i el Tartre profundíssim
i les Fúries qui tenen cabellera
despentinada de serpents blavoses,
i el Ca Cerber, embadalit, no tanca,
de meravella obertes, ses tres boques,
la roda d'Ixió s'aturà en l'aire.
I, ja tornant arrera el peu, escàpol
era de tot perill: seguint d'esquena
sa Eurídice cobrada, retornava
a les aures supernes, puix Prosèrpina
li va posar aquest duríssim pacte;
quan la follia de l'amor, de sobte,
prengué l'amant incaut: ben perdonable
si els déus d'infern de perdonar sabien
S'aturà; al caire de la llum mateixa,
vençut d'amor i ai! oblidós del pacte
girà els ulls vers Eurídice. Perduda
allà sa tasca fou, i fou trencada
tota avinença amb el tirà impassible;

i un tro va ésse' oït per tres vegades
en les llacunes de l'Avern. I ella:
«—¿Quina fúria d'amor, a mi, ai, lassa!
i a tu, Orfeu, ens ha perdut? Enrera
els fats cruels em criden altra volta,
i la son colga mes flotants pupil·les.
I ara ja adéu per sempre més! Enduen-me
voltada en la gran nit, i ai!, no teva,
allarg mes mans, qui ja a no res s'agafen.»
Digué. Dels ulls se va esquivar de sobte
com fumerol dissolt entre les aures;
i a ell, qui en va les ombres estrenyia
i desitjava dir-li moltes coses,
no el va veure mai més. Ni va permetre
el barquer d'Aqueront que altra vegada
passés allà d'allà de la llacuna.
Què li restava a fer? ¿On aniria
amb la muller robada dues voltes?
¿Amb quin plorar els déus d'infern, amb quina
veu de complanta els déus del cel mouria?
I Eurídice, ja freda, navegava
en la nau de l'Estígia. Hom reconta
que pel sencer espai de set mesades,
sota un penyal aeri, prop de l'ona
de l'Estrimó desert, va fer complanta:
son cant rodava per les coves fredes,
i els tigres amansia i se'n portava
les alzines corpreses de dolçura.
Com Filomela, a l'ombra d'un pollancre,
plany trista els dolços fills que sense ploma,
el dur pagès qui trobà el niu, robava-li;

plora tota la nit i el cant planyívol
encara en una branca renovella
i omple de queixes tota la contrada
Cap altra amor no el vincla, ni cap tàlem.
Errant i solitari recorria
les obscures nevades hiperbòries,
el glaç del Tànais, les Rifees planes
qui de roïna no són mai eixutes;
planyia per sa Eurídice robada,
pel do estèril de Plutó. Les dones
Cicònies, menyspreades per aquesta
planyent fidelitat, en mig d'uns bàquics
sacrificis nocturns, entre una orgia,
escamparen pel camp els joves membres
del cantor destroçat. També aleshores,
dementres l'Hebre Eagri entre ses aigues
arrencat de l'espatlla alabastrina,
rodant se'n duia el cap; la veu mateixa
i la glaçada llengua: — Ai, ai, Eurídice,
malaguanyada Eurídice! — cridava,
mentres anava defugint-li l'ànima;
i la ribera repetia: — Eurídice! —

Això va dir Proteu; d'un salt al pèlag
se capbussà i l'ona escumejanta
es va arremolinar sobre sa testa

Però Cirene no: volenterosa
així parlava al fill ple de temença
— Amable fill, deixa les tristes cuites.
Aquest és el motiu de la malura:

per això a les abelles trameteren
mort pestilencial aquelles Nimfes
en companyia de les quals Eurídice
trenava danses en les altes selves.
A elles vés amb suplicants ofrenes
i demana perdó: reverencia-les,
car les Napees són propiciables,
i seran indulgents a tes pregueres
i l'ira aplacaran. Però vull dir-te
la manera d'orar ans que les preguis.
Tria quatre vedells gentils de veure,
valents de cos, d'aquells que ara pasturen
per tu en les crestes del Liceu verdoses;
quatre vedelles amb el coll intacte.
Davant els temples alts de les deesses
aixeca quatre altars, i que s'escoli
del coll ferit el broll de sang sagrada:
llurs cossos deixa en la frondosa selva.
Després, quan haja feta bella mostra
per nou vegades, de sa faç, l'Aurora,
cascalls leteus has de trametre a l'ànima
d'Orfeu; venera l'aplacada Eurídice
degollant una vaca; negra ovella
mata després, i torna a la boscúria. —
No triga gens, i l'orde de sa mare
de seguida compleix, i puja als temples
i hi aixeca les ares que li deia.
Mena quatre vedells gentils de veure,
valents de cos, i mena-hi altres tantes
vedelles belles amb el coll intacte.
Després, quan ja va haver mostrat l'Aurora

sa novena naixença sacrifica
a l'ànima d'Orfeu, i al bosc retorna
I aquí hi veié sobtada meravella:
per les entranyes d'aquells bous podrint-se
bullien les abelles i brunzien
per l'interstici angost de les costelles
i s'aixecaven en immensos núvols,
i al cap cimal d'un arbre repenjaven,
en les brancades qui es vinclaven lentes
un viu raïm bullent de brunzidissa.

Això cantava jo de la cultura
dels camps i dels ramats i les arbredes
mentre Cèsar magnífic llampegueja
i l'Eufrates pregon amb guerra domta,
i, vencedor, senyala lleis als pobles
i s'obri per l'Olimp novella via.

En aquell temps Partènope amorosa
em dava nodriment a mi, Virgili,
qui l'oci innoble fiu florir de versos,
per joc vaig fer cançons de pastoria,
i en mon jovent, qui em feia audaç, a l'ombra
ampla d'un faig, t'he celebrat, o Títir!

Laus Deo

Vigília de Nadal de l'any de gràcia 1917